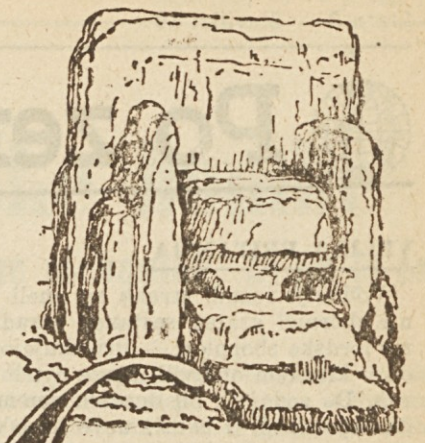

Koroška

Izdaja:

BRITANSKA OBVEŠČEVALNA SLUŽBA

Cene:

Za naročnike:

v tuzemstvu mesečno 2.— šilinga

v inozemstvu mesečno 5.— šilingov

POSAMEZNA ŠTEVILKA 50 GROŠEV

Leto IV.

Celovec, 7. maja 1948

Številka 19

Veliko demokracij — malo demokratov!

3. TISK IN DEMOKRACIJA

Ena izmed velikih pridobitev demokracije je tisk in to svoboden tisk, v katerem lahko ljudje izražajo svoje mnenje, dajejo nasvete oblastem in po potrebi tudi kritizirajo vladne zakone. Tisk je danes res velisila, katero bi hoteli vsi tabori dobiti za svojo zaveznico.

Naloga demokratičnega tiska ni lahka. Treba se je ozirati na vsa različna mišljenja bralcev, na njihovo pravico svobodnega izražanja, predvsem pa na organski razvoj družbe in občeveljavne pravne zakone.

Prva naloga tiska je, da prinaša točna poročila, piše resnico in da odkriva laž, kjerkoli in v kakršnikoli obliki se ta pojavlja. Tisk bi moral biti ljudstvu vodnik in mu naj bi pokazal cilj, za katerim stremi. Če bodo ljudje uvideli, da so ideje, ki jih ta ali oni časopis zastopa, dobre, se bodo sami odločili za pot, ki jim je bila nakazana. Če bo pa časopis pokazal napačno pot, bo spočetka morda dobil nekaj pristašev, ko pa bodo ljudje spoznali prevaro, bo ostal osamljen in bo moral prenehati izhajati.

Važna sodobna naloga tiska je tudi, da pomaga zdraviti rane, ki jih je človeštvu zadala pretekla vojna, predvsem, da pokaže ljudem širino sveta in odpravlja pretirano poudarjanje nacionalne zavesti, ki lahko že sama po sebi močno ovira razvoj celotne človeške družbe. S tem seveda ni rečeno, da bi se naj ljudje odpovedali svoji narodni pripadnosti in ljubezni do svoje domovine. Domovina mora vsakdo ljubiti, vendar ne more biti kot posledica te ljubezni sovraštvo do sosednjega naroda. To velja zlasti za predele, kjer so različne narodnosti medsebojno pomešane in navezane na življenje na isti zemlji.

Med zadnjo vojno se je pričel predvsem komunizem posluževati narodne zavesti pri razširjanju svoje dejavnosti in je postal tako družbi še nevarnejši. Svet ne potrebuje danes nacionalnih prenapetosti. To je bilo moderno v preteklih stoletjih, ko so se narodi borili za svojo nacionalno samostojnost, ki se je pa, kot sami vidimo, mnogo krat razvila v osvojevalno vojno. Tudi danes gre v bistvu za isto. Pod krinko takozvane demokracije se bije borba za osvojevanje proletariata, dočim mali ljudje, ki so bili te »osvoboditve«^{deležni}, prav dobro vedo, kaj pomeni taka »svoboda«. Sicer pa, kako naj se navdušuje delavec za znižanje plače, kako kmet za razlastitev zemlje in podjetnik za socializacijo svojega podjetja? Tudi izobraženec se ne more navduševati za predpisano mišljenje. Ljudje hočejo biti čimbolj svobodni, predvsem pa hočejo sami odločati o načinu svojega življenja in o svoji bodočnosti! Nikakor ne more držati trditve, da je dober komunist tudi dober član človeške družbe! Nasprotno! Človek, ki se da ponižati na stopnjo mrtvega stroja, ostane še številni član družbe, nikakor pa ne njen organski del. Družba je sestavljena iz ljudi in ne iz števil!

Pretekli teden je vidnejši predstavnik vzhodno-demokratičnega sistema izjavil med drugim tudi tole: »Mi sicer jemo koruzo, a vemo zakaj!«^{Res}, on ve, zakaj je narod koruzo, narod pa tega ne ve! Zaradi koruze gotovo ni nihče nameraval krvaveti in tudi ni krvavel v pretekli vojni. Milijoni so izgubili svoje življenje, a žrtvovali so ga za to, kar jim je bilo najdražje — za svobodo! Današnji človek hoče biti prost. Njemu se hoče urejenega življenja in miru. Svet noče nacionalne mrznje, temveč stremi za medsebojnimi sporazumevanjem, hoče gospodarske zamenjave in kulturnega sožitja. Za tem človeštvu danes stremi in tega stremljenja

(Nadaljevanje na strani 2.)

Časna in moralna dolžnost demokratične Avstrije — nacionalna in kulturna zaščita državljanov vseh narodnosti

Celovec, 4. maja (KK)

Po svojem povratku iz Londona je deželni glavar g. Ferdinand Wedenig podal so-delavcu »Neue Zeit«^{nekaj} odgovorov na vprašanja glede vtisov, ki jih je dobil pri konferenci zastopnikov zunanjih ministrov štirih velesil.

Deželni glavar je povedal, da je sam osebno govoril z vsemi zastopniki, kateri obvladajo vsi nemščino in delno poznajo deželo in so dobro poučeni o avstrijskem stališču.

Glede napada jugoslovanskega zastopnika pripravljen, ker so ga z gotove strani že ves čas napadali in je, kakor znano, pri teh ljudeh vsak, kdor zastopa avstrijsko stališče, fašist, pa najsi je še tako trpel pod nacisti.

Na vprašanje, kaj misli o narodnostni politiki socijalistične stranke v splošnem ter o politiki deželne vlade, je odgovoril:

»Socijalistična stranka se slej ko prej drži svojih osnovnih načel glede vprašanja narodnosti. Ne čutimo nikakega sovraštva napram jugoslovanskemu narodu. Hočemo živeti z njim v dobrem sosedstvu. Toda mi smo proti poizkusom nekaterih krogov, ki hočejo iz strankarskopoličnih vidikov nasprotovati ukrepom deželne vlade glede vprašanja šolstva na dvojezičnem ozemlju ter s tem ustvarjati nemir med prebivalstvom. Naše načelno stališče je, da je znanje večih jezikov vsakomur koristno, še prav posebej pa tukaj, kajti slovensko govoreči Korošci bodo v bodočnosti potrebni za upravno službo in za posle v zunanji trgovini. Potom odredbe se bodo morali tudi nemško govoreči otroci naučiti toliko slovenščine, da bodo mogli razumeti kulturni krog slovenske narodnostne skupine na Koroškem. S tem se bo budil in dvigal tudi skupen domovinski čut.

Teh nazorov je tudi naš zunanji minister dr. Gruber, ki je izjavil, da je narodnostna politika, katero zasleduje deželna vlada od leta 1945, najboljši porok za edinost Koroške.

Ob povratku iz Londona je deželni svetnik g. dr. Karisch, ki je skupno z g. deželnim glavarjem prisostvoval kot član avstrijske delegacije londonski konferenci, podal naslednjo izjavo:

»Najnovejša jugoslovanska spomenica ne vsebuje dejansko nič novega in ne prinaša nobenega novega argumenta, s katerim bi

bile jugoslovanske zahteve utrjene. Zato ni čudno, da so zastopniki zapadnih velesil po primerjavi jugoslovanskih zahtev in avstrijskega odgovora odklonili nadaljna vprašanja jugoslovanski delegaciji. Jugoslavija je sicer opustila zahtevo po Ziljski dolini, Labudu in delu mesta Beljaka, vendar je njena zahteva še vedno ostala tako velika, da obsega nekdanje plebiscitno ozemlje področja A in B. Avstrijski zunanji minister je pri svojih izvajanjih poudaril, da za Avstrijo ne pride v poštev vprašanje odstopa njenega ozemlja, prav tako odklanja tudi popravo mej. Temu stališču so se pridružile tudi zapadne velesile v skupni izjavi, s katero so odklonile jugoslovanske zahteve.

Dalje je pripomnil, da temelji izjava dr. Gruberja, da je na Koroškem le 22 tisoč Slovencev, na rezultatih uradnega štetja iz

leta 1934, čemur jugoslovanski delegat na konferenci ni ugovarjal.

Jugoslovanska delegacija je postavila v Londonu tudi zahteve po samoupravi koroških Slovencev. O tem vprašanju ni bilo podrobnega razpravljanja, ker se smatra to kot notranjepolitična zadeva avstrijskih oblasti. Pravica slovenske manjšine na ohranitvi in gojitvi nacionalne in kulturne posebnosti ostane nedotaknjena. Demokratična Avstrija priznava načelo enakopravnosti vseh jezikovnih in nacionalnih skupin. Svojemu načelu bo ostala zvesta. To je v imenu avstrijske delegacije dr. Gruber še posebej naglasil.

Po končani seji sta se vodja jugoslovanske delegacije dr. Bebler in vodja avstrijske delegacije dr. Gruber prijateljsko razgovarjala.

Razpravljanja v Londonu

Posebni poverjeniki za avstrijsko državno pogodbo so nadaljevali svoja razpravljanja glede jugoslovanskih ozemeljskih in reparacijskih zahtev, ne da bi kaj napredovali.

Britanski odposlanec Marjoribanks je izjavil, da je sedaj, ko so tri delegacije spoznale jugoslovanske zahteve za neosnovane, odvisno od Sovjetske zveze, da na podlagi dejstev dokaže željo po hitri sklenitvi avstrijske pogodbe. Ruski odposlanec, Koktomov, je izjavil, da so jugoslovanske zahteve utemeljene in ponovil, da je sovjetska delegacija pripravljena razpravljati o rešitvi tega vprašanja, ki bi odgovarjala upravičenim interesom Jugoslavije. Ameriški odposlanec Reber, je poudaril da bi bila edina rešitev, ki bi odgovarjala etničnim, kulturnim in zemljepisnim stališčem.

Britanski odposlanec je izrazil svoje mnenje, češ, da jugoslovanski ugovori glede stanja Jugoslavije kot zavezniške države ne spadajo sem in ugotavlja bolj z obžalovanjem kot jezo, da se zavezniška država tako obnaša. Zadržanje Jugoslavije v teku zadnjih treh let ni bilo, posebno napram Veliki Britaniji, tako, kot bi se to pričakovalo od zavezniške države.

Koktomov je nato izjavil, da ni nihče

zahteval zase boljšega postopanja kot z drugim in da so jugoslovanske zahteve upravičene na podlagi etničnih in zgodovinskih dejstev.

Francoski odposlanec Bartelot je izjavil, da je bistveni cilj avstrijske pogodbe gospodarska in politična možnost za Avstrijo, ki bi ji dala živeti svobodno in ostati pri tem. Francija priznava, da mora jugoslovanska manjšina imeti zavarovane svoje pravice, toda ne v zvezi s kakšno spremembo meje. Glede Drave naj se obe državi, Jugoslavija in Avstrija sporazume-ta na enak način kot leta 1925. Kar se tiče zavarovanja pravic manjšine, predvideva te prvič člen 7 v pogodbi, drugič pa še to, da bo Avstrija nekoč postala član Združenih narodov in bo morala prevzeti obveznosti, ki jih vsebuje Listina Združenih narodov.

Skupni načrt generalnega štaba za obrambo Evrope

Kakor je znano med merodajnimi krogi v Washingtonu, pripravljajo Združene države in Velika Britanija skupen obrambni načrt.

Korake v tej smeri so podvzeli, ko so se pred kratkim britanski strokovnjaki za obrambo podali na obisk v ameriško glavno mesto.

V zvezi s tem pa še vseeno poudarjajo, da ne smatrajo neposredno predstoječo krizo za možno.

Oba generalna štaba, tako se glasi dalje, pa morata vseeno biti pripravljena na vse slučajnosti. Ta kratkoročni načrt, ki ga trenutno izdelujejo, je neodvisen od dolgoročnih načrtov ameriškega jamstva za Zapadno Evropo v slučaju napada.

Ameriški zastopniki vlade so osebno obvestili zastopnike onih vlad, ki so podpisale Bruselsko pogodbo, da bi odobraval ure-ditev obrambne strategije za Zapadno Evropo, še predno bi ameriška vlada odobrila sklepe o svoji vojaški pomoči.

Sklepajo, da se bodo najprej posvetovali strokovnjaki raznih dežel, predno se bodo ministri za obrambo sami sestali h konferenci.

Dogodek na Ljubelju razjasnjen Britanska in jugoslovanska komisija sta izdali poročilo

Britanski in jugoslovanski zastopniki skupne preiskovalne komisije so se zedinili glede izjave o dogodku na Ljubeljskem prelazu. Izjava se glasi: 25. aprila okrog petih popoldne po srednjeevropskem poletnem času so prispeli poročnik Burke, njegova soproga in poročnik Marler na Ljubelj, da bi uživali razgled. Z avtomobilom so se pripeljali iz Borovlj do snežne meje in so šli potem peš do mejne straže. Oboroženi niso bili. Na stražnici ni bilo avstrijskih orožnikov. Jugoslovanska zapornica je bila spuščena, ker pa ni bilo videti nobene jugoslovanske straže, so se izletniki podali pod zapornico na jugoslovansko ozemlje in se podali na vzpetino, poleg ceste, odkoder so imeli lep razgled. Na ta način so prišli 20 metrov daleč na jugoslovansko ozemlje.

Izletnike je potem, ko so okoli 3 do 4 minute uživali razgled in so se baš hoteli vrniti, pozvala oborožena jugoslovanska straža, ki je prihitela iz stražnice. Jugoslovanska straža jih je prišla in jih pripeljala na cesto. Dva stražnika sta šla potem z njimi po cesti proti jugoslovanskemu glavnemu stanu. Ko so bili že okrog 126 metrov na jugoslovanskem ozemlju, je prišlo med poročnikom Burkejem in jugoslovanskim stražnikom do ruvanja. Glede povoda in podrobnosti boja se preiskovalna komisija ni mogla zadovoljivo sporazumeti. Med bojem je priskočil drugi jugoslovanski stražar svojemu tovarišu na pomoč, ustrelil in ubil poročnika Burkeja.

Truplo poročnika Burkeja so jugoslovanske oblasti predale v soboto.

Po zemeljski obli

VELIKA BRITANIJA

Voditelji raznih strank so imeli v spodnji zbornici kratek sestanek zaradi reforme lordske zbornice. — Pričakujejo, da bo v kratkem objavili izjave o teh razpravah. Od sedaj je bil dosežen omembe vreden sporazum o ustavi nove lordske zbornice, vprašanje oblasti, ki naj bi jo imela, je pa še vedno predmet razgovorov.

Britanski ministrski predsednik je sporočil, da se bodo letos v jeseni sestali v Londonu zastopniki zakonodajnih zbornic britanskega Commonwealtha. To bo največji zbor svoje vrste kar jih je kdaj bilo ter bo prva povojna konferenca Commonwealthovih parlamentov.

Attlee je to povedal na sestanku britanskega odseka imperijalnega parlamentarnega združenja. K temu je pristavil, da so na konferenco povabili vse odseke združenja. Pričakujejo, da bodo poslali zastopnike novi dominion Ceylon, kakor tudi parlament Pakistana ter Indije. Na konferenci bodo razpravljali o gospodarskem sodelovanju v Commonwealthu in o bodočnosti parlamentarne vlade. Razpravljali bodo tudi o obrambi, komunikacijah, izseljevalnih problemih in o porazdelitvi prebivalstva. Na dnevnem redu pa bodo tudi zunanje zadeve in Združeni narodi.

V sredo zvečer so v Londonu uradno objavili, da je bil levičarsko-radikalni laburistični poslanec Platts Mills izključen iz stranke. On je bil povzročitelj Nenni-jeve brzogovorne, ki je izzvala veliko krizo v britanski delavski stranki. Njegova izključitev pa še ne bo zaključila krize.

Ministrski predsednik Attlee je govoril dne 1. maja pri nekem zborovanju laburistične stranke v Plymouthu ter je podal omembe vredne ugotovitve o Rusiji. — Attlee je izjavil med drugim:

»Rusija je veljala v mojih mladih letih za vzor policijske države. Bila je to dežela strahu in zatiranja, kjer ni obstajala svoboda govora, kjer se ni smelo ne tiskati in niti misliti svobodno. Danes je prav tako kakor nekdanj; razlika je samo ena: vladarji so drugi. Rusija bo morala preživeti še več onih stoletij napredka, ki so vtisnili zapadni civilizaciji svoj pečat.

Rusija je bila tudi vzor imperializma, ki se je razširil preko Azije in se danes nevzdržno stremi po razširitvi. Danes si prizadeva doseči z novimi metodami isto kot nekdanj. Dežele Vzhodne Evrope so začle pod njeno imperialistično gospodstvo.

Vkljub temu najdemo ljudi, ki živijo pod vplivom, da je sovjetska Rusija pionir napredka in da ne more biti imperialistična, ker se imenuje Zveza socialističnih sovjetskih republik. Isti ljudje so mnenja, da je britanski imperij imperialističen. Toda ne pustimo se zavajati s takimi frazami...«

JUGOSLAVIJA

Jugoslavnska vlada je nedavno obvestila diplomatska poslaništva v Beogradu z okrožnico o zakonu, na podlagi katerega so ustanovili v širini 16 km vzdolž vseh jugoslovanskih mej »zaporna področja«, v kateri ni dovoljeno vstopiti brez posebnega dovoljenja.

Nota sporoča dalje, da je vse jugoslovansko ozemlje južno od črte, ki leži 70 km od grške meje — jugoslovanska južna Macedonija — bilo tudi proglašeno za »zaporno področje«.

Uradna razlaga tega zadnjega ukrepa je, da hočejo jugoslovanske oblasti na ta način preprečiti incidente, v katere so zapleteni inozemski diplomati, kot se je to dogodilo že v preteklosti.

Londoni opazovalci menijo, da mora jugoslovanska vlada v bližini grške meje nekaj prikriti. Opozarjajo tudi, da je jugoslov. vlada vedno branila članom komisije ZN za Balkan prestop meje, da bi vršili poizvedbe o dejavnosti grških upornikov.

KANADA

Posebni dopisnik Reuterja poroča o svojem poletu nad poplavljenimi žitnimi ozemlji Kanade, da ležijo na progi Winnipeg-Edmonton in v pokrajinah Manitoba, Saskatchewan in Alberta veliki predeli žitnega polja pod vodo.

Pravosodni odbor ameriške reprezentančne zbornice je odobril načrt zakonodaje, ki bo dovolil sprejem v Združene države največ 200.000 evropskim razseljenim osebam v dobi dveh let. Pričakujejo, da bodo zakonski načrt predložili v pretres celi zbornici.

Senatu pa je bil predložen zakonski načrt, po katerem bi sprejeli v Združene države v dobi dveh let 100.000 razseljenih oseb in to na osnovi zaposlitvenih in zemljepisnih omejitev. Ta načrt je bil predložen že pred časom, vendar pa senat doslej še ni dokončno odločil o njem.

Zakonski načrt, ki je bil predložen reprezentančni zbornici, bi obsegal približno 22% od 837.000 razseljenih oseb, katere so bile na dan minulega prvega januarja v Italiji, Avstriji, ter v ameriški, britanski in francoski zasedbeni coni Nemčije.

Za sprejem pa bi veljal naslednji prednostni vrstni red: 1. Tujci, ki so poljedelski delavci; in tisti, ki imajo znanstvene, vzgojnostrežnice, služkinje; gradbeni in oblačilni delavci; in tisti, ki imajo znanstvene, vzgojne ali tehnične kvalifikacije. 2. Osebe, ki so v krvnem sorodstvu z državljani Združenih držav ali pa s tujci, ki so bili pravomočno pripuščeni v Združene države. 3. Ostali tujci, ki imajo kvalifikacije razseljenih oseb.

PORTUGALSKA

Portugalska vlada je aretirala 44 pripadnikov levičarsko usmerjenih organizacij. V poročilu, ki ga je izdalo notranje ministrstvo, pravijo da pripada nekaj aretirancev portugalski komunistični stranki, drugi so člani antifašističnega gibanja. Del aretiranih je vodil demokratično enotno gibanje, katero so kot organizacijo opozicije leta 1945 ustanovili pri splošnih volitvah.

PALESTINA

Svet za zaupno upravo Združenih narodov je nadaljeval svoje napore, da bi razširil sporazum med arabskimi in židovskimi zastopniki za premirje, ki obsega jeruzalemsko mesto. Dosežen je bil majhen napredek ter se bodo posvetovanja nadaljevala.

Medtem pa nadaljuje politični odbor Glavne skupščine debato o postopku. Vendar pa je na zadnjem sestanku sklenil ob splošnem soglasju, da bo pričel razpravljati o predlogu Združenih držav, ki stavi načrt za začasno upravo Združenih narodov nad Palestino.

Tiskovna poročila iz Jaffe pa pravijo, da so Židje pristali na sedemnajsturno prekinitve sovražnosti, da bi tako omogočili britanskim oblastem, da posredujejo za dosego sporazuma med Židi in Arabci v Jafi.

V svetu za zaupno upravo pa je predstavnik arabskega visokega odbora Jamal El Hussein zavrnil francoski predlog, naj bi poslali za vzpostavitev reda v Jeruzalemu prostovoljno mednarodno policijsko silo približno 1000 mož pod poveljstvom poveljnika, ki bi ga imenovali Združeni narodi. Hussein je izjavil, da Arabci ne bodo streljali na tako silo, toda da tudi ne bodo sodelovali z njo. Predstavnik židovske agencije Moshe Shertok pa je izjavil, da je potrebna primerna mednarodna sila ali pa premirje nad vsem Jeruzalemom, katerega naj preprečita, da bi mesto postalo bojišče. Ko je francoski delegat stavil svoj predlog, je izjavil, da bi takšna sila bila bolj simbolična ter da zavisi mir v Jeruzalemu le od premirja med Židi in Arabci.

GRČIJA

Ofenziva vladnih grških čet v srednji Grčiji počasi napreduje; ker poizkušajo grške vladne čete prvokrat z organiziranim poizkusom očistiti ozemlje upornikov. Del grške armade zapira pot upornikom, da se ne morejo umakniti proti severu. Trideset tisoč mož je sedaj obkrožilo gore, ki tvorijo hrbtenico osrednje Grčije. Uporniki se deloma še borijo, vedno večje pa je število onih, ki se vladnim četam predajajo.

Grški pravosodni minister Christos Ladas je bil dne 1. maja pri bombnem napadu težko ranjen in je že po nekaj urah podlegel svojim poškodbam.

Grška vlada je nato odredila na celotnem področju mesta Atene preki sod.

V Atenah so izvršili smrtno kazen nad 25 komunisti, ki so za časa revolucije decembra meseca 1944 izvršili zločine v raznih provincih. Vladni krogi so izjavili, da je bil izdan tudi nalog za izvršitev smrtnih kazni nad nadaljnjimi 115 komunisti. Tudi novi pravosodni minister, ki je stopil na mesto po komunistih umorjenega ministra Ladasa, je zahteval od sodnih oblasti, da izvršijo smrtno kazen nad 830 komunisti. Izgleda, da bodo sedaj izvršili smrtno kazen nad komunisti, s katero so odlašali cela tri leta.

Grška policija je zaščitila morilca pravosodnega ministra Ladasa, ker so ga po mnenju policije komunisti hoteli zastrupiti v bolnišnici, kjer se sedaj nahaja.

Grški sodni zbor, pred katerim se bo vršila razprava proti morilcu pravosodnega ministra Ladasa, bo obsodil v odsotnosti tudi generala Markosa, katerega smatrajo kot povzročitelja tega umora.

AVSTRIJA

Avstralski odbor pod predsedstvom župana mesta Melbourne sira Raymonda Connelyja bo zbral 300 tisoč funtov šterlingov za britanski spominski fond, ki naj

slavi vrline britanskega naroda v drugi svetovni vojni. Odbor bo zbiral podpise na poslano kralju. Tisti pa, ki bodo podpisali poslano, bodo morali prispevati eno gvinejo (to je 21 šilingov), od katere bo en šiling šel za pripravljanje poslanice, en funt šterling pa za tvorbo trajnega fonda za zvestobe. Glavni smoter tega fonda je omogočitev obiskov odličnih Angležev v Avstralijo, podeljevanje štipendij britanskim strokovnjakom, da obiščejo Avstralijo, kjer bodo svetovali in vršili raziskovalna dela, ter končno podeljevanje šolskih štipendij britanskim dijakom za višjo vzgojo in za poznejše delo v dominionih.

NEMCIJA

Berlinski časopis »National Zeitung«, o čigar nevarnem početju so razpravljali pri seji zavezniškega poveljstva, je priobčil odprto pismo, v katerem poudarja, da se zavzema predvsem za one člane nekdanje nacistične stranke, ki so že denacificirani, ki pa morajo še vedno trpeti vsled svoje nekdanje strankarske pripadnosti.

Časopis »National Zeitung« so Rusi dovolili in v političnih krogih Berlina smatrajo to kot nekakšen spreten manever s strani levičarskih politikov, da bi v Berlinu in v sovjetskem zasedbenem pasu pridobili liberalce in krščanske demokrate. V tej novi stranki bodo nekdanji nacisti imeli široko polje za politično delovanje. Nova stranka bo vzdrževala stalne zveze s socialistično enotno stranko in obe bosta tvorili osnovo ljudske fronte.

Britanski guverner, generalni major Bilshop, je obvestil predsednika komunistične partije v Nemčiji, da je sklep vodstva komunistične partije v Nemčiji, preimenoovati stranko v — socialistično ljudsko stranko — nezakonit. Guverner je zahteval, naj mu predložijo vse podrobnosti »nove politike«, ki jo hoče voditi stara stranka pod novim imenom.

ZDRUŽENE DRŽAVE

Letos proslavlja ameriško ministrstvo za delo 35 let svojega obstoja. Od leta 1894 je pač že obstajal urad za delo, leta 1913 pa je sklenil kongres ustanovitev delavnega ministrstva, katerega predstavnik je postal član vlade. Po besedilu zakona naj bi ta ukrep »pospeševal in podpiral blagostanje ameriških delavcev ter zboljševal pogoje dela.«

Od leta 1913 se je produktivnost ameriškega delavca več kot podvojila, delovni teden se je zmanjšal od 50 na 40 ur, industrijski svet je sprejel mirno sistem kolektivnih pogodb. Temu ministrstvu gre tudi v velikem delu hvala za razvoj zakonodaje za socialno skrbstvo, za zakone o najnižji mezd in za ustanovitev obširnega omrežja uradov za zaposlitev. Nedavno je to ministrstvo ustanovilo tudi urad za mednarodne zadeve, ki naj posreduje neposredno sodelovanje sindikalnih organizacij pri zunanji politiki države in je tudi omogočilo, da se ameriški delavci lahko uradno udeležujejo dejavnosti Združenih narodov.

Odbor reprezentančne zbornice, ki mu je poverjena preiskava antiameriškega delovanja, je prejšnji teden soglasno sprejel osnutek zakona, ki namerava omejiti delovanje komunistične stranke v Združenih državah. Če bo besedilo tega osnutka v sedanjih obliki sprejeto, tedaj bo baže vsakdo, ki zavzema vodilno mesto v komunistični stranki, kaznovan z zaporom do deset let ali z globo do 10.000 dolarjev. Razen tega zahtevajo, da bo vsako leto predložen popoln seznam vseh članov komunistične stranke v Ameriki pravosodnemu ministrstvu.

Statistični urad dela je nedavno objavil popolne podatke o stvkih v Združenih državah leta 1947. Iz teh podatkov je razvidno, da je prišlo v tem letu skupno do 3693 prekinitev dela. Pri stvkih je bilo udeleženih 2.170.000 delavcev, izgubljenih je bilo skupno 34.600.000 delovnih dni, kar je manj kot v letih 1945 in 1946. Šestdeset odstotkov stvkih leta 1947 je imelo svoj izvor v mezdih sporih. Stavke večjih ustanov so bile sledeče: stvkalno je 370.000 telefonskih nameščencev, 353.000 premogovnih rudarjev in 50.000 delavcev ladjedelnic. Dvanajst nadaljnjih stvkih se je udeleževalo nad 10.000 delavcev, vendar v celoti se je udeležilo okoli 50% stvkih leta 1947 manj kot sto delavcev. Povprečno so stavke trajale tri do štiri tedne.

LUXEMBURG

S spremembo člena 1 luxemburške ustave se je velika vojvodina Luxemburg formalno odpovedala »stalni nevtralnosti«, ki je bila zagotovljena po pogodbi v Londonu leta 1867.

Ta ukrep ni prišel nepričakovano. Strokovnjaki so točno proučevali položaj. Dva garanta luxemburške nevtralnosti, Nemčija in Avstrija, sta jo prelomila že v letu 1914. Nemčija jo je zopet prelomila leta 1940.

Takrat ni bil Luxemburg edina dežela, ki je morala spoznati neveljavnost formalnih izjav te vrste. Kot član Zveze narodov je moral že med vojnama spoznati svoj dvo-

mljiv položaj. Tako je Luxemburg podpisal leta 1945 listino Združenih narodov ter se je soudeležil s simbolično vojaško silo dveh bataljonov pri zasedbi Nemčije. V preteklem mesecu je kot član Beneluške zveze podpisal Bruseljski pakt. Parlament je sedaj sprejel dano dejstvo, da je Luxemburg nehal »živeti na robu zgodovinskih dogajanj.«

ROMUNIJA

Romunska komunistična vlada je — najbrž po naročilu Moskve — sklenila pripraviti priključitev države k Sovjetski zvezi v letošnjem poletju. Romunija bi postala s tem 17. sovjetska republika. V vladi je nastala kriza glede nadaljevanja uradne neodvisnosti Romunije.

Pobudo za priključitev Romunije je moral dati pred kratkim novoizvoljeni romunski parlament, v katerem je zasedla, komunistična fronta ljudske demokracije 405 od skupnih 415 sedežev.

V vzhodnoevropskih krogih v Londonu so mnenja, da bodo ostale vzhodnoevropske države hitro sledile Romuniji, čim bo ta priključena Sovjetski zvezi.

Drobne novice

Tiskovni ataše Bele hiše Ross je kategorično zanimal objavljena poročila, češ da bo predsednik Truman zahteval od kongresa, naj dovoli omejene pošiljke ameriškega orožja državam evropskega obnovenega načrta.

Okrog 40 vodilnih nemških politikov in osebnosti bo odpotovalo v naslednjih dneh v Haag, kjer se bodo udeležili konference Združene Evrope.

Iz verodostojnih vatikanskih krogov se izve, da je papež sklical vse kardinale sveta k konzistoriju, ki se bo sestal koncem maja ali pričetkom junija.

Jugoslovanska vlada je odklonila predlog Združenih narodov, naj povzame normalne odnose s Grčijo.

Kakor poroča list »Pravo Lidu«, se namerava namestnik češkoslovaškega ministrskega predsednika, Bohumil Lauschmann, umakniti iz političnega življenja, z ozirom na nov položaj in v interesu napredne združitve.

Britanske oblasti so vzele komunističnemu časopisu zapadne Nemčije, »Volksecho« v Dortmundu licenco. Časopis je priobčil uvodni članek v katerem je napadel ameriške Združene države. Časopis »Volksecho« je imel največjo naklado izmed vseh komunističnih časopisov v Biconi. V zadnjih desetih mesecih je bil že drugič prepovedan.

V vseh glavnih mestih sveta so bili v soboto na dan 1. maja shodi, demonstracije in povorke. Medtem, ko so imela zborovanja v vzhodnoevropskih državah enoten izraz, so praznovali v Berlinu, Rimu in Parizu 1. maj komunisti zase in antikomunisti zase.

V teku tekočega tedna je bilo v Italiji izvršenih več atentatov na italijanske smodnišnice. Uradno poudarjajo, da izvajajo te atentate po dobro organiziranem načrtu v splošnem tuji elementi. Zadnji atentati so bili izvršeni istočasno v okolici Brescie, Bolete in Milana.

V London je prispelo belgijsko odposlanstvo pod vodstvom prof. Kranenburga.

Veliko demokracij - malo demokratov!

(Nadaljevanje s 1. strani.)

ne bo opustilo, ker je prepričano, da je to edino poročilo pametnega sožitja na svetu.

Nihče se ne more sprijazniti z dejstvom, da je nosilec vse človeške družbe delavec. Delavec, izobraženec in kmet sestavljajo človeško družbo in le vsi skupaj so enota. Vsled tega dejstva človeštvo ne more sprejeti takolimenovane diktature proletarijata. Človeštvo se lahko zadovolji le s pametno demokratično vladavino, je pa pri tem vseeno, ali so na oblasti kmetje, delavci ali izobraženci. Tisti, ki je sposoben dobro vladati, mora vsekakor imeti neko stopnjo izobrazbe in potem je vprašanje, če je delavec, ki je prišel na oblast res samo še delavec ali še kaj drugega.

Današnji demokratični tisk naj bi razen točnega poročanja dovoljeval tudi kritiko ter tudi sam zavzemal stališče do različnih vprašanj in jih razjasnjeval. Za novo in boljše dobo človeškega življenja so nam potrebni novi, boljši ljudje! Takih ljudi pa svet ne bo nikoli imel, če jih ne bo nihče v dobre vzgajal in če bo med drugim tudi tisk zanemaril dolžnost, ki mu je v sedanjosti in bodočnosti odkazana. Gor.

Ameriški strokovnjaki izjavljajo:**Pred letom 1954 Rusija ne bo imela atomske bombe****Odkod ta zastanek? — Sovjeti so žrtvovali svoji težki industriji na ljubo svojo industrijo precizne mehanike, ki pa je za atomsko oborožitev potrebna****KDAJ BO RUSIJA IMELA SVOJO ATOMSKO BOMBO?**

Čeprav atomska bomba ni odločilen činitelj, kot se na splošno misli, vendar je zaenkrat najmanj toliko kot prispodoba moči. Kdor jo ima, more izigrati največji adut, s katerim je na nasprotnika mogoče odločilno vplivati, če že ne izsiliti celó zmago, kajti s tem adutom moreš zadati udarce, od katerih si bo tisti, ki jih bo prejel, kaj težko opomogel.

Kje so v tem pogledu Amerikanci?

Kje so v tem pogledu Rusi?

O tem navajamo mišljenje dveh ameriških strokovnjakov.

Prvi je John F. Hogerton, izbran strokovnjak za gradnjo atomskih tovarn. Bil je šef-inženir v laboratorijskih tovarnah Oak Ridge in Hanford. Drugi pa je Ellsworth Raymond, poslaniški referent Združenih držav ameriških v Moskvi od leta 1938. do leta 1943., ko se je bil posvetil študiju sovjetske industrije in bil med leti 1943 in 1946 glavni svetovalec za ruska gospodarska vprašanja pri zunanjem ministrstvu v Washingtonu.

John Hogerton razlaga ta vprašanja takole:

»Po prvih uspešnih raziskovanjih smo v Združenih državah občutili dvoje: strah in upanje... Ali obstaja način izdelovanja bomb, ki je enostavnejši od našega? Takrat o tem še ničesar ni bilo znanega.

Znano je le, da smo zgradili gigantsko tovarno za produkcijo plutonija in pa dve sestrski tovarni za produkcijo urana 235. Morali smo tako postopati, kajti naši inženirji so stali pred veliko negotovostjo vse do leta 1942. Vedeli smo, da se vsak atom urana 235 razbije, če ga posamično obdelamo, vedeli pa nismo, če je mogoče to razbijanje izvesti v verigi.

Pet načinov smo preizkusili enega za drugim. Vsak od teh je zahteval ogromne industrijske investicije. Od petih so trije uspeli.

Prav tako nismo vedeli, če bo bomba, katero bi sestavili, sploh eksplodirala v tistem trenutku, katerega smo določili. Ta negotovost je trajala do 16. julija 1945, do poizkusa v Alamogordiju v državi New Mexico.

Rusi imajo to prednost, da so si na jasnem v sledečem: mi smo takrat bili še v negotovosti, medtem ko oni vedo, kako bomba deluje in kako jo je mogoče izdelati. Več kot samo verjetno je tudi, da so si že izbrali način, kako jo izdelati, pač v skladu z njihovimi tehničnimi možnostmi. Kljub temu pa ostane neko vprašanje odprto: predno bo Rusija ali kaka druga država »imela« atomsko bombo, bo morala rešiti vrsto najdelikatnejših problemov in zgraditi najmanj eno od tovarn-gigantov, kakršne smo zgradili mi. Zdaj pa se je treba vprašati: ali poseduje Rusija toliko znanstvenih izsledkov, ima toliko potrebnih virov, da bi dovršila tako delo?

DVE TOVARNI-VELIKANKI: OAK RIDGE IN HANFORD

Poglejmo, kaj smo, kar se tega tiče, napravili v Združenih državah ameriških: znano je, da so središča atomske industrije v Oak Ridge (država Tennessee) in v Hanfordu (država Washington). Hanfordske tovarne, kjer proizvajamo plutonij, so tri in skoraj enake druga drugi. Med seboj so oddaljene več kilometrov in leže v zapornem pasu, ki obsega približno 1000 kvadratnih kilometrov.

Tudi Oak Ridge obstoja iz treh tovarn, ki pa se razlikujejo med seboj: K 25 je tovarna za proizvodnjo plina, Y 12 je elektromagnetična tovarna, S 50 pa je tovarna, kjer gre za toplotno energijo.

K 25 je najvažnejša tovarna v Oak Ridge. Njeno središče je tam, kjer s pomočjo stroja, v katerem je neka luknjičava (porozna) masa, na poseben način iz uranovega elementa izsesajo uranov plin. Ta postopek se večkrat ponovi in vsakokrat z drugimi stroji in drugimi sesalkami...

Posebni, za to potrebni instrumenti so zahtevali seveda tudi nadvse natančno izdelavo. Zgodilo se je, da je konstrukcija novih instrumentov korakala vstric z novimi znanstvenimi izsledki in najsposobnejši učenjaki so prispevali k rešitvi nastalih problemov. Eden najzamotanejših problemov je na primer bil, kako filtrirati uranov plin. Za to je bila potrebna porozna masa,

katero smo prej omenili. Ta masa pa ima na enem kvadratnem centimetru površine 100 milijonov nevidnih luknjic.

Tovarna K 25 je bila na vsak način nekaj res novega: preko 100.000 znanstvenih instrumentov obsega in od teh jih je 1200, s katerimi proučujejo prej omenjeno maso. Hanford pa pomeni še več. Hanford je središče, kjer prvi element predelujejo v drugega: iz urana plutonij...

Plutonij izdelujejo v takoimenovani epruveti, ki pa ni nič drugega kot veličanska atomska kuhinja. Uranove palice tam v atomski vročini počasi kuhajo, dokler se ne izoblikuje novi element.

Uranove palice, ki so smrtonosno radioaktivne, s pomočjo priprave, ki deluje na določeno daljavo, prepeljejo iz epruvete v podzemeljsko tovarno, kjer se plutonij loči od urana. Proces, ki se tukaj izvrši v zavetju debelih betonskih zidov, prav tako vodi iz daljave s prej omenjeno pripravo in obsega dvanajst postopkov.

Ena sama količina Hanfordske »epruvete« izžarja približno toliko radioaktivne energije kot milijon kilogramov radija. Posledica atomskega ognja je poleg tega ogromna vročina. Pojav te vročine je predstavljal enega najtežjih vprašanj, katere je bilo treba rešiti. Rešili so to vprašanje tako, da so skozi »epruveto« napeljali cevi z vodo, seveda tako, da slednja ni prišla v stik z nevtroni in gasila ognja. S pomočjo tisočev malih cevi so izčrpali kar dobršen del reke Kolumbije.

Seveda je bilo treba tudi izbrati primerne snovi za izgradnjo »epruvete«, ki so morale vzdržati bombardiranje po nevtroni. Prav vse elemente, kar jih je našim planetu, so natančno preiskali. Treba si je bilo zagotoviti nadzorstvo nad atomskim ognjem in uranove palice zavarovati pred gotovimi jedrskimi sotorjenimi tekočinami, ki bi razvoj v »epruveti« utegnile zavirati. Tudi tehnike je bilo treba zaščititi pred radioaktivnostjo.

Manj težavna in zamotana pa je bila gradnja podzemskih tovarn, v katerih se izvrši kemična sprostitev. Samo dve težavi sta se pojavili: treba se je bilo zavarovati pred radioaktivnostjo, obenem pa to radioaktivnost v tovarni nezmanjšano obdržati. Ni treba posebej omeniti, da smo pač morali zgraditi to veličansko kemično tovarno in

tvegati raziskovanje s skoro nevidnim vzorcem neznanega elementa.

Različnost delovanja v K 25 in Hanfordu pač dokazuje mnogostranost razvoja naše tehnične industrije in znanosti. K 25 je čudo industrijske mehanike. Hanford je produkt znanosti. Kot višek tehničnih iznajdb skuša K 25 najti način, kako izvršiti nalogo, ki je znana, toda zamotana (komplicirana). Hanford išče, kaj je treba še storiti.

Poročilo Johna Hogertona v obrisih pokaže uspehe, ki so jih Združene države dosegle s svojim atomskim načrtom, obenem pa poveda, da se raziskovanja v tem smislu nenehoma in uspešno nadaljujejo. Po današnjem stanju dejstev sodeč, je videti, da položaj Sovjetske zveze, kar se tega tiče, še daleč ni tako zadovoljiv.

KAKŠNE SO RUSKE MOŽNOSTI?

Poglejmo sedaj, kako Ellsworth Raymond prikazuje ruske atomske »možnosti«:

»Kot v diplomaciji, tako Sovjetom tudi v industriji primanjkuje spretnosti in iznajdljivosti in to bo največja težava, na katero utegnejo naleteti pri izdelovanju atomske bombe.

Danes je Sovjetska zveza druga največja industrijska država na svetu, toda njeni naporji so osredotočeni predvsem na proizvodnjo težkih strojev: lokomotiv, visokih peči itd. ... Proizvodnja tega težkega materiala je lažja v državi, ki se je na novo industrializirala. Rusi nimajo tiste natančne, nežne ustvarjajoče roke, ki je potrebna za izdelovanje preciznih instrumentov, kot so recimo radijski prejemniki in oddajniki ali pa ure.

Sovjetska zveza je tako postala žrtev svojih lastnih načrtov. Sovjeti so zgradili obsežno industrijo, zanemari pa so malo, tekočo ročno proizvodnjo. Mislili so, da je njihov načrt težke industrije najboljši jamstvo varnosti pred porazom. Pojav atomske bombe pa je danes spremenil industrijsko podlago vojaške sile.

Jasno je, da Sovjeti morejo izboljšati kakovost in količino svojih preciznih instrumentov, toda to je mogoče doseči le počasi. Velika Britanija in Združene države pa jim svojih naprav za atomsko tovarno nikdar ne bosta prodali.

Na drugi strani mora Sovjetska zveza naleteti na težave glede preskrbe zadostnih količin uranove rude. Res je po različnih krajih Rusije najti uran in torij, toda ta ležišča imajo le nizek procent urana v sebi. Glavna dobavitelja Združenih držav sta v tem pogledu Belgijski Kongo in Kanada. Količina iz teh rudnikov pridobljenega urana je velika, toda ta polja leže izven sovjetskega vplivnega območja.

Ameriške atomske tovarne predelajo letno 360 ton urana. Leta 1942. so ga uvozili 460 ton. Sovjeti morejo uvoziti uran iz Češkoslovaške, toda letna količina tega urana znaša komaj 10—15 ton.

Rusi še več let ne bodo mogli upati na zgraditev tovarne, kakršna je K 25. Sovjetska industrija je premalo razvita, da bi mogla izdelati opremo za tak mehaničen kolos. Devet glavnih industrij mora delati za atomsko industrijo. V Rusiji pa je teh devet industrij najmanj 22 let za ameriško industrijo in njih proizvodnja ne presega 18 odstotkov one v Združenih državah. V Rusiji se je tovarniško delo na tekočem traku pričelo šele po letu 1942 in to le v nekaterih oborožitvenih tovarnah.

Za državo, ki ima samo eno hidroelektrično centralo s kapaciteto 500.000 kw (Dnjepr), predstavlja tudi električna energija veliko vprašanje. Ali bo sedanji petletni plan 1946—1950 položaj v tem pogledu izboljšal in ali bo mogoče v letu 1950. zgraditi tovarno tipa K 25? — NE. — Priznam, da se bo sovjetska industrija razvila, toda kljub pomoči nemške industrije takega načrta ne bo mogla izpeljati.

Prav verjetno bodo Rusi skušali zgraditi tovarno tipa Hanford. Njena mehanična oprema je manj komplicirana kot ona tipa K 25, vendar kljub temu predstavlja težak problem.

Rusija ima mnogo manj znanstvenikov kot Združene države, za zgraditev tovarne, kot je Hanford, pa je potrebnih na tisoče učenjakov, ki morajo izvršiti na tisoče najnatančnejših poizkusov. Da bi zbrala potrebno število strokovnjakov, bi se Rusija morala obrniti še kam drugam. Povrh vsega pa je atomska fizika prav posebna veja te znanosti in Rusija ima manj »atomskih« izkušenj kot Združene države.

Pa vzemimo, da bodo ruski znanstveniki vendarle kos svoji nalogi. Toda tudi v tem slučaju ne kaže, da bi bilo mogoče v kratkem zgraditi drugi »Hanford«. Ruski znanstveniki so odkrili teorijo o takozv. Radaru več let prej, predno so jo odkrili v Angliji, vendar so jo praktično mogli izvesti šele dolgo za Združenimi državami in Veliko Britanijo.

Eno takih velikih vprašanj je tudi jedkanje. Prva velika ruska študija o jedkanju kovin je nastala šele leta 1945. Kot K 25 zahteva tudi Hanford električno centralo z zmogljivostjo najmanj 250.000 kw. Najprimernejši kraj za tako centralo je menda reka Angara v Sibiriji, kjer trenutno takó centralo tudi grade.

Izgraditev tovarne same pa je v Rusiji nedvomno bolj zamotan problem kot pa v Združenih državah. In če bo Rusija na drugi strani izgradila tovarno tipa »Hanford«, ne bo pa imela one tipa »K 25«, bo njena produkcija vedno zaostajala za ameriško.

Kdaj bodo Rusi imeli atomsko bombo? Težko je točno povedati, vendar je mogoče zatrditi, da je prav kmalu ne bodo imeli.

Ali Sovjetska zveza pozna »tajnost«? — NE.

Ali jim nemški učenjaki morejo veliko pomagati? — Ne, kajti Nemci sami so v atomskih raziskovanjih imeli kaj malo uspeha.

ZAKLJUČEK

1. Rusija si resnično prizadeva izdelovati atomske bombe z gradnjo tovarn tipa Hanford. Tovarna v Oak Ridge pa verjetno presega možnosti, ki jih ima ruska industrija.

2. Leto 1954 je verjetno najbližji datum, do katerega bodo v Rusiji zgradili tovarno tipa Hanford in pridelali takšno količino plutonija, da bo zadostovala za atomsko oborožitev Rusije.

3. Rusija lahko poskusi izdelati tudi »propagandno bombo«, s tem da bo pač pohitela z dograditvijo ene tovarne, iz katere bo prva bomba pač celo preje prišla. Resnična atomska oborožitev Rusije pa se bo s tem le zakasnila.

Naj bo že, kakorkoli hoče, nekaj je gotovo: z dnevom, ko bo Rusija prišla s svojo prvo atomsko bombo, bodo Združene države za 18 let pred njo.

(»Le Figaro litteraire«)

K TRETJI OBLETNICI MIRU 1945 — 1948

Dne 8. maja bo ves svet obhajal tretjo obletnico, ko so demokratične sile uničile nasilni režim — nacistično strahovladno, ki je bil strah in trepet vsega človeštva.

Slika predstavlja Winstona Churchilla, ko je obiskal 15. julija 1945 v spremstvu bivšega angleškega zunanjega ministra Edena Berlin

ZORKO SIMČIČ:

NOV SISTEM — POPULIVOX

Mali oglas: Išče se narodnega voditelja...

Meni se že od nekdaj čudno zdi, da še nihče ni prišel do teh misli. Poglejte! V različnih časih so bili sistemom vladanja različni ideali. Sparti je bil vzor hraber vojak, Rimljani so imeli imperialistične težnje in tako dalje. Vse mogoče so že poskušali, da bi izboljšali človeško življenje, toda take ideje, kakor sem jo izmislil jaz, v tri tisoč letih še ni mogel nihče.

Na svetu je velika zgaga. Za vsako najmanjši stvar je potreben svetovni nazor, govoričenje o vrednotah, o prevrednotenju enot, o načelni jasnosti, o fatalizmu in sam Bog ve še o čem. Če se človek loti toliko stvari, je popolnoma nujen, da pride do prepričev. Kajti, kar je enemu greh, je drugemu zaslužno dejanje. Vsega tega ne bi bilo, če bi prišel do besede mož z zdravimi idejami, kakor sem jaz.

Samo pomislite, koliko koristi bi imel narod od mene. Ves čas, ki smo ga žabili s tem, da smo si izbrali svetovno prepričanje, bi mogli izrabiti v koristnejše namene.

Moj sistem se imenuje populivox. Nemara si še niste docela na jasnem. In je vendar kakor na dlani. Namesto da bi se pri vsaki odločitvi spraševali o vrednosti dejanja in o vesti, bi se odločili tako, kakor Bog hoče. In to je vendar v življenju »ammum bonum« — najvišje dobro. Vox populi — vox Dei! Glas naroda — božji glas! Torej moramo delati tako, kakor ljudstvo hoče. Vsa ljudska modrost pa je zbrana v narodnih pregovorih. Kakor ljudje govorijo, tako je treba v življenju tudi delati.

Ali ni preprosto? Namesto vseh mogočih filozofij, besedičenja o vesti in načelih bi se bilo treba naučiti samo narodnih pregovorov na pamet. Tako bi bil človek miren pred seboj, kajti odločil bi se po višji volji. Povem pa lahko, da nikjer ni potrebno toliko svobodne volje kakor ravno pri populivoxu.

Nikar ne mislite, da sem osamljen s to idejo! Naskrivaj imam že mnogo pristašev in da vam prikažem vrednost, lahko bi rekli: nove filozofske zgradbe, vam bom povedal, kako se je godilo mojemu dobremu znancu grobarju Petru, enemu izmed številnih pristašev moje filozofije.

Peter je dobričina. Nekoliko šepa, nikakor pa tega ne morem trditvi o njegovi pameti. Ko še ni bil moj pristaša, je bil eden izmed milijonov, ki ne vedo, kako bi se v življenju pravilno odločali. Tako namreč, da bi bili mirni tudi pred vestjo. Sedaj je vnet apostol moje ideje.

Tistega dne je imel mnogo dela. Moral je skopati tri jame. Bil je sredi dela, ko se je spomnil: Kdor drugemu jamo koplje, sam vanjo pade! In ker je bil Peter ponižen in ni hotel padati v drugim namenjene jame, je odložil lopato ter pustil delo. Kaj sedaj? Brž se je spomnil na pregovor, da je človek toliko vreden, kolikor sveta je videl.

Bil pa je Peter reven in toliko kakor reven tudi prebrisen. Sklenil je oditi na pot, a ni imel niti beliča. Vedel je, da skrbi belijo glavo. In ker se ni nikoli navduševal za sive lase, si tega rajši ni jemal preveč k srcu. Brskal je in iskal po raznih predalih — kdor išče, najde — in res našel v predalu sosednega stanovanja nekaj papirja in drobiža.

Po Adamu smo si vsi bratje, si je dejal, in kar je bratovo, je tvoje — piše sveto pismo. Zato si je mirne vesti napolnil žepe in odšel na postajo, da bi odpotoval v svet. Lokomotiva je že puhala, ko je Peter prihitel k okencu. Stroj je zapiskal. Peter je že hotel plačati vojni listek, ko se je spomnil, da pravi pregovor: Preden daš novce iz rok, ga devetkrat obrni! Ko ga je sedmič obračal, je stroj potegnil in odpihal. Peter se je jezil, češ da prav nič ne spoštujejo narodnega izročila, in razlagal sosedom, da naglica ni nikjer dobra. Kmalu pa je umolknil, kajti molk je zlato in jeza škodi lepoti.

Ker je vedel, da je v vinu resnica in da odganja skrbi, se je napotil v bližnjo gostilnico. Bila je sobota in precej ljudi se je zbralo za mizami. Peter si je naročil belega. Kmalu je bilo za njegovo mizo devet tujcev. Še nikoli jih ni videl. Čudno so ga gledali, ker je tako molče sedel za kozarcem. Slednjič se je eden izmed devetih ojunčil. Nekoliko vinjen je že bil pa ga je vprašal, kdo je božji in od kod je neznanec pri omizju. Peter je bil vljuden, toda več mu je bilo za resnico kakor za vljudnost. Počasi jih je prešel in ko je videl, da jih je devet, ni spregovoril niti besedice več. Kajti kdor molči, devetim odgovori. Ti bedaki so bili seveda drugega svetovnega prepričanja in so imeli molk za žalitev. Eden je vstal in udaril Petra — mučenika za idejo — tako, da mu je izbil zob iz čeljusti. Zob za zob! je tedaj spreletelo Petra. In da se izpolni, kakor je zapisano, mu je kot hvaležni apostol novega nauka, ki šele prodira v svet, vrnil.

Pretep! Nekdo je vrgel kozarec v luč in nastala je tema. Noč ima svojo moč — Peter sicer tudi — toda ta je že pojemala. V tem hipu se je spomnil, da je dosti psov zajčja smrt, se hitro izmaknil iz gneče in jo hotel pobrisati čez dvorišče. Bila je, kakor rečeno, sobota. Ker je vedel, da Bog ne plačuje vsako soboto, je hotel v temi zginiti kar skoz zadnja vrata. Toda — nesreča ne pride nikdar sama — tam ga je zalotil gostilničar, ki je poznal čudne navade nekaterih gostov. Peter se je v hipu zavedel, da človek velja, kolikor plača... (Samo trenutek prosim: Ali vidite, koliko moralnega jedra je v mojem nauku? Kdo drug bi jo brž popihal, pristaš mojih idej pa ne sme, kadar ne more.) Vedel je torej, da človek toliko velja, kolikor plača, in brž zvlekel iz žepa nekaj bankovcev. Ker pa je hkrati vedel, da je ponoči vsaka krava črna, je dal gostilničarju kar ponarejene.

Ko je stopil na ulico, ga je tam že čakalo devet tovarišev. Peter ni vedel, kaj bi, pa se je spomnil, da vrana vrani ne izključuje oči in da volk tuli z volkovi. Zato jih je povabil v sosedno gostilno.

Zjutraj se je prebudil s težko glavo, kajti po slabi družbi rada glava boli. Na veliko začudenje je opazil, da so mu neznanci porabili ves denar. Oklenili so se pač njegovih besed, naj živi po pregovorih. Priložnost naredi tatu! In priložnost so imeli. Če bi tega ne storili, bi delali proti svoji vesti...

Hm! Devet novih pristašev! Res ni mnogo, toda »zrno do zrna pogača, kamen do kamna palača«. Kmalu pa je navdušenje popustilo, kajti navdušenje je kakor slama, ki hitro zagori, in sploh nobena stvar na svetu ni večna!

Tako! Ideja je tu, treba je samo nekoga, ki jo bo razširil med množice. Prepričan sem, da se bo to kmalu zgodilo in tedaj — vsaka stvar ob svojem času — bo nov duh zajel vse svet.

Torej — voditelji na plan! Naj živi populivox!

Dotlej pa dajajmo vsak dan v časopise male oglase, toda odslej v pravilni slovenščini, kajti ni treba, da bi opozorili celo kakega slovničarja, kakor smo ga prav gotovo v začetku sestavka.

Mali oglas: Iščem narodnega voditelja...

Prišla je vigred

Skrivnostno kakor božji dih
prišla je z zarjo izza gore,
zbudila je krilatcev zборе,
zamrl je v petju zime vzdih.

Čarobno kot neba sijaj
čez hrib in dol se je razlila,
vse, česar se je dotaknila,
pobožal rajski je smehljal.

Spustila se je z ledom v boj.
Ljubezen njeno je orožje,
opravila je delo božje,
njen topli dih sladi nam znoj.

Razbit je led, poslednji cvet
pomlad zdaj z vonjem je oblila;
ljubezen, ne pa strah in sila,
ozdravila bo bolni svet.

Limbarski.

Želje

Anton Lireaux, kočar in najemnik gospoda Favrola v Joucheresu, je stal pred svojo kočjo in s skrbjo opazoval slamnato streho.

»Mah že prerašča sleme,« je zamrmral. »Skoro bo vsa zelena, stene pa bodo kmalu vlažne kakor v kleti. Bogatini pa mislijo, da je za reveža vse dobro.«

»Kaj pa imate spet z bogatini, moj dragi?« je vprašal neki glas za njegovim hrbtom.

Kočar se je naglo obrnil in zagledal bogatega posestnika gospoda Favrola, ki je slučajno slišal njegovo jadikovanje. Pozdravil ga je z nekoliko zbeganim obrazom.

»O, kar tako,« se je najemnik izognil odgovoru.

»O, saj vem, vedno mislite nanje,« se je zasmejal gospod Favrol. »Vedno ste isti, ubogi Anton, in ne vidite, da se v vsakem rožnem grmu skriva trnje, in da so v vsakem življenju skrbi.«

Lireaux je zmajal z glavo:

»Kdor je tako bogat, da dela, kar se mu zljubi, lahko tako govori.«

»Ravno zato, ker ne delam tega, kar ste pravkar rekli, imam to, kar imam. Toda treba je znati postavljati meje svojim željam.«

»No, revnim pa res ni treba očitati želj, saj ostanejo vedno samo pri njih. Toda če bi imel na svoji hišici streho, ki bi ne propuščala vode, mislim, da ne bi smel nihče imeti nič proti temu.«

»Kaj bi radi imeli streho, krito z opeko?«

»Če bi bil manj beraški, bi jo že zdavnaj napravil, toda saj bom lahko še zaslužil in tudi žito na polju dobro kaže.«

»Toda, Lireaux, ali boste potem zadovoljni?«

»Hvaležen bi bil ljubemu Bogu, če bi jo le imel.«

»No, torej, če vam bo v korist in če boste potem zadovoljni, Lireaux, boste imeli streho iz opeke. Ob prvem lepem vremenu vam pošljem delavce.«

Lireaux, presenečen zaradi tako nepričakovane ponudbe, se je veselo zahvalil gospodu Favrolu. »Saj je kljub vsemu dober ta naš bogatin,« je pravil pozneje svoji družini.

Nekaj dni je porabil samo za to, da je premišljeval, kakšna bo njegova hišica pod novo, rdečo streho, lahko bo imel tudi podstrešje. Toda kočar je kmalu opazil, da bi moral zato nekoliko dvigniti zidovje, na katerem počiva ostrešje. To je popolnoma izpremenilo njegovo misli. Brez zvišanja zidov ni imela nova streha nobenega pomena več zanj. Skoraj bi rajši pustil vse skupaj pri miru. Zato ga je obšla črna žalost, zo-

prno mu je bilo, da je primanjkovanje denarja neprestana ovira vseh njegovih načrtov. Imel je komaj toliko, da je plačal najemnino gospodu Favrolu, ki je zapazil njegov zaskrbljeni obraz in vprašal po vzroku. Končno mu je zaupal svojo novo skrb.

»Saj sem vedel, Lireaux, da vas je težko razveseliti v vaši neprestani nezadovoljnosti. Ena izpolnjena želja vam že rodi drugo. Kljub temu hočem, da boste vsaj enkrat srečni, zato bomo tudi zidovje zvišali.«

Lireaux ni še nikoli prišel tako vesel domov.

Nekaj dni za tem je gospod Favrol res poslal podjetnika, da si ogleda delo. V pogovoru ga je kočar vprašal, kaj namerava s starim ostrešjem.

»Nič,« je odgovoril podjetnik, »je že preveč staro in trhljo, da bi moglo nositi novo streho. Če se vam zdi, ga lahko uporabite pri skednju, saj bi ne bilo napačno, če bi ga malo povečali,« je tudi on napeljeval vodo na svoj mlin.

»Pojdiva pogledat,« se je Lireaux takoj oklenil nove misli.

Odšla sta k skednju in ugibala, kje bi bilo bolj pametno, da ga razširijo. Podjetnik mu je celo izračunal, koliko bi stalo, če bi rajši zvišal hleve, skedenj pa napravil nov. To bi bilo nekaj, s čimer bi se lahko ponešal nasproti sosedom in vsakdo bi lahko že oddaleč spoznal njegovo domačijo. Ne da bi pomislil na izdatke, se je takoj odločil za načrt, vendar gospoda Favrola se sam ni upal prositi.

»Zopet mi bo očitel, da nimam nikoli dovolj. Če bi imel s čim, ne bi nikoli nikogar prosil. Je že tako, da mora revežem zadoštovati samo želja.«

»Ne vznemirjajte se,« ga je tolažil podjetnik, ga bom že sam pregovoril.«

Lireaux ga je še prosil, naj stori to čimprej in naj mu takoj prinese odgovor.

Ko je ostal sam, je že računal dobiček, ki mu ga bo vrgla ta novotarija. Imel bo več prostora za seno in steljo, zato bo lahko vzdrževal več živine in gnojna jama, ki jo tudi namerava napraviti, se bo prej napolnila. Zares, si je mislil, ta popravila, ki prej niti vedel nisem zanje, so neobhodno potrebna. Če se jih ne lotim sedaj, kdaj se jih pa bom. Saj gospod Favrol se gotovo ne bo dosti upiral.

Minilo je mnogo dni, toda gradbenika, ne delavcev ni bilo od nikoder. Njegova nestrpnost se je spreminjala v strah. Zato se je sam odpravil k podjetniku, pa ga ni našel doma. Vračal se je še bolj nemiren. Sklepal je, da ga je gospod Favrol zavrnil. Najbrž bo moral vse opustiti in se zado-

ljiti samo z novo streho. Ali pa naj si izposodi pri kakem drugem kmetu, da mu bo potem moral tlačanati celo leto in še več. Bil je jezen.

Doma pa je že podjetnik z delavci postavil oder.

»Delo je zagotovljeno, oče Lireaux,« mu je zaklical podjetnik.

»Kakšno delo?« je vprašal kočar, ki se ni upal sam pomisliti.

»Katero neki, streha, hlev in skedenj!«

»Gospod Favrol je dovolil?«

»Da, prihodnji mesec začnemo.«

»Pojdiva no na kozarček, da mi poveste, kako je bilo,« je veselo povabil podjetnika, ki mu ni bilo treba dvakrat reči.

»Posestnik v Joucheresu je bil takoj zadovoljen, moral sem mu samo pojasniti vse podrobnosti prezidave in izračunati, koliko bo zneslo.«

»Saj more včasih tudi mene imeti sreča rada,« se je nasmehnil Lireaux, in čelo se mu je zopet zvedrilo.

Ko je zopet ogledoval svoj hlev, je spoznal, da bo postal stari vhod v popravljeni stavbi nemogoč, moral bi ga speljati skozi vrt. Zato bi moral razdreti del plotu in zasuti neko jamo: odločil se je, da to izvrši sam, ne da bi povedal gospodu Favrolu. Toda pri tem bi izgubil del vrta. Brez zelenjave pa vendar ne more biti. Kaj napraviti? Bog ve, če bi mu gospod Favrol odrekel, če bi ga prosil za odškodnino, zemljo, ki leži itak brez vsake koristi na drugi strani poti. Zato se je znova odpravil k njemu pod pretvezo, da se mu zahvali.

»Dober dan, Lireaux, najbrž ste sedaj zadovoljni,« ga je pozdravil posestnik.

»Reveži nimajo pravice, da bi se pritoževali, če le imajo dovolj kruha,« je nekoliko boječe odgovoril Lireaux.

»Zdi se mi, da vam zopet nekaj ne da miru. Kaj vam nisem ustregel v vsem, kar ste me prosili?«

»Hvaležen sem vam za vse,« je kočar čudovito hladno odvrnil. »Ampak da moramo živeti od zemlje, veste; in če kmet izgubi del zemlje, je ravno tako, kot bi mu vzeli del kruha.«

»Kdo pa vam ga hoče vzeti?«

»Poslušajte,« se je le nekoliko zbal Anton Lireaux. »Vhod v hlev bo zahteval del vrta, seveda, ne smem se pritoževati. Toda, če mi moj gospod dovoli uporabljati oni mali košček zemlje onkraj poti kot vrt, bom dovolj odškodovan.«

»Pametno!« je odvrnil gospod Favrol, gledajoč kočarja v oči, »zdi se mi, da obsega oni mali košček zemlje celo jutro?«

»Ne vem, gospod,« je odvrnil Lireaux z nedolžnim obrazom, »še nikoli ga nisem meril. Toda zame bi bilo veliko, med tem, ko vam ne pomeni skoraj nič.«

»Trenutek,« je rekel gospod Favrol. »Treba je malo poračunati, moj dragi. Kar ste me postopoma prosili, doseže dva tisoč štiri sto frankov. Če pa prištejem še vrednost zemlje, ki jo hočete imeti, bo zneslo okoli tri tisoč pet sto frankov. Toľko stanejo vaše ponižne želje v enem samem mesecu. To je točno polovico, več, kot imam jaz sam. Pa še najbrž ne boste srečni. Poslušajte me, moj ljubi Lireaux, bogastvo ni za onega, ki nima meje v svojih željah in potrebah. Taki ljudje so kot sod brez dna, vse, kar vržeš vanj, nikoli nič ne hasne.

Sreča, za katero dirjate tako brezmiselno, se ne ujame na ta način, moj dragi! Sreča ni ne v bogastvu, ne v oblasti in v nobeni drugi stvari na zemlji.

Sreča je v človeku samem.«

Za dobro voljo

Lovska

Star lovec pripoveduje o lovski sreči:

»Ves ljubi den smo lovili, pa smo komaj enega samega zajca ulovili. Nesli smo oba domov, Joža je vse tri odrli, gospodinja je vseh pet spravila v puško z njim. Lisica se približa k smreki. Ustrelim — in z žebljem pribijem lisico k smreki...«

Kot star lovec

Oče privede sinka h gozdarju.

»Ali bi hoteli sprejeti v službo mojega sina?«

»Zakaj pa ne? Ali ima veselje do lovskega poklica?«

»Tisto sicer ne vem, a lagati zna kot star lovec.«

Prisotnost duha

Žandar je zalotil fanta pri ribolovu.

»Ti, kaj pa delaš tukaj?«

»Črvičke učim plavati,« se je glasil odgovor.

Lovska

...»Vsega streliva mi je že zmanjkalo. Kar zagledam krasno lisico. Tipam, iščem, obračam žepe in končno najdem samo en dolg žebelj. Hitro v puško z njim. Lisica se približa k smreki. Ustrelim — in z žebljem pribijem lisico k smreki...«

Prišla je prišla vigred zelena ...

Ljudski običaji o sv. Florijanu

Ko hodimo po naši domovini, opazimo zelo pogosto podobe, ki predstavljajo sv. Florijana, ki zliva iz vedra vodo na plamen. Gotovo ste to že vsi opazili. Take slike vidite v kapelah sredi koroškega polja, jih opazite na zidnicah v dolenskih vinorodnih krajih in v nešteti vseh na Štajerskem in v ostalih slovenskih predelih. Ko obiskujete cerkve in se čudite preprostem ljudskemu umetniku, ki je morda pred davnimi leti ustvaril zelo enostavno in vendar zanimivo podobo ali sliko, boste na mnogih oltarjih spet našli podobe sv. Florijana.

In če boste postali pod oknom tam sredi vasi ob večerih, ko Avemarijo zvoni, ali pa če boste kot gostje preproste, a iskrene kmečke hiše kjer koli na Slovenskem, pa boste slišali, da ljudstvo v svojih molitvah nikdar ne pozabi sv. Florijana. On je zavetnik zoper požar in kmečki človek ve, kakšna nesreča je za vas, če izbruhne nenadoma v vasi ogenj. Kaj je to pomenilo posebno nekoč, ko so bile vse strehe s slamo krite, ali pa z deščicami! Zato se torej vaška skupnost obrača za pomoč k temu svetniku, da bi jo varoval nesreče.

Ob godu sv. Florijana so se razvili nekateri prav pomembni ljudski običaji, ki imajo marsikatero prvino še iz starih poganskih špomladanskih šeg.

Na Koroškem, n. pr. v št. Jakobu v Rožu, se zvečer pred sv. Florijanom po večni luči (zdravamariji) zberejo vaška dekleta v kaki hiši, nato se razvrstijo v spreved in gredo krog in krog vasi in molijo rožni venec, da bi sv. Florijan obvaroval vas požara. Na Selih pod Koštou hodijo pastirji pred sv. Florijanom na »jajčvinje«, po hišah pobiraj jaje. Vrata najdejo sicer povsod zaprta; tedaj ko povedo, čemu so prišli, jim skozi okno dajo jaje in masti. V zahvalo zapojejo lepo staro pesem, ki velja sv. Florijanu. Ta običaj, da hodijo »Florijana pet«, je znan po vsej Podjuni na desnem bregu Drave. Po navadi pridejo koledniki v svetnji, to je prazni obleki. Najprej se zberejo mladeniči pod vaško lipo ali pri kakem križu na razpotju vsakoletno pot od hiše do hiše. Ustavijo se pri tistem oknu, ki je najbližje postelji staršev, in zapojejo lepo pesem v čast sv. Florijanu. Ker se mladeniči vedejo dostojno in resnobno in prav čedno pojo, je očetom in materam to všeč. Pesem je večinoma verska, večkrat ima tudi pripev, kakor n. pr. v Škocijanu ob Klopinskem jezeru:

»Preljubi sveti Florijan,
oj le ti nam še pomagaj!«

V Podjuni sta znani dve Florijanovi pesmi. Dobravlješka opeva sv. Florijana kot izrednega moža, ki je živel kakor roža na svetu, bil svet vojak, častnik in pastir. Zaradi izpovedi svete vere so ga vrgli v vodo, kjer je utonil. Toda voda ogenj gasi. Zato pronašja k sv. Florijanu, naj noč in dan varuje

hiše pred požarom, pa tudi, ker se bojimo božje sodbe, naj nam pride na pomoč, da ne obupamo. Druga pesem, ki jo pojo okrog žitare vasi, prav tako opeva sv. Florijana kot prekrasno rožo, ker je bil ne samo Bogu zvest vojak, marveč je tudi pasel krščanske ovce in jih učil.

Zaradi svete vere je moral v vodi storiti smrt, zato pa je postal tudi zavetnik, student, ki ogenj gasi. Gospodinje tem Florijanovim kolednikom prav radi darežljivo odrinejo darov, jaje in masti. Iz teh nabranih darov jim potem ta ali ona kmetica, n. pr. v Škocijanu ob Klopinskem jezeru, speče tako imenovane »šentice«, drugod zopet si fantje sprajijo »čvrč« (cvrtje). To gostijo imajo fantje ali takoj na Florijanovo ali naslednjo nedeljo ali najpozneje na binkoštni ponedeljek. Poleg cvrtja si spečejo tudi krapov in kolačev. Pijejo tudi sadjevec. Tu di druga vaška mladina se udeleži tega mladinskega praznika.

Sv. Florijana na Koroškem časte tudi severno od Drave. Na Rudi gospodinje večer pred sv. Florijanom pospravijo ogenj in v

kuhinja v slamnjači nastavijo jajca. Ponoči pridejo k hiši fantje in naredijo gospodinjam »žeganj ogenj«. Tudi v Mežiški dolini, kjer ljudje še vedno zvesto »strojijo« sv. Florijana, t. j. na njegov god nič težaškega ne delajo, gospodinje prej zvečer na devajo v klobuk jajce, vzamejo izpod strehe blagoslovljeni les iz snopa, ki je bil blagoslovljen na cvetno nedeljo, iz kašte pa prinesejo kako suho klobaso; oče gospodar natoči tudi vrč mošta sadjevca. Vse to nastavijo v kuhinji na zid (ognjišče). Ponoči pride k hiši kak fant, po navadi sosedov, se tiho zmuze v kuhinjo, zaneti s pripravljenim blagoslovljenim lesom ogenj, naredi iz blagoslovljenega lesa tudi majhen križ, ga vtakne v zid, pobere nastavljene darove, potegne posušeno iz vrča in izgine. Seveda pridejo k hiši še drugi fantje, a žal prepozno, kajti le prvemu, ki zaneti ogenj, gredo darovi.

Florijanovo je na Koroškem eden največjih praznikov v letu. To je pravi začetek pomladi. Ta dan vsako delo počiva. Zjutraj si ta dan na kmetih postrežejo s cvrtjem ali čvrč.

Slike gredo v „bolnišnico“

Obnovitelji (restavratorji) umetniških slik in kipov se v jesenskem času ne morejo pritožiti, da nimajo dela. Najhujše zbolijo lesene umetnine. Les se čez poletje izsuši. Nenadoma nastopi vlaga in moča in les začne »delati«, kakor pravijo strokovnjaki. Les se začne radi vlage raztezati, podoba »se vrže«, to se pravi, da pokaže razpoke in reže. V hudih primerih se pojavi tudi nekakšna kožna bolezen, ki se izraža z majhnimi mehurčki na barvnih plasteh.

Če škoda ni prevelika, tedaj se dajo te poškodbe kmalu popraviti. Tam, kjer so na slikah z leseno podlago razpoke, jo dobro ostrgajo in vso desko nalepijo na drugo; ki je dobro izsušena. Mehurčke na barvi obdelujejo z vbrizgavanjem skozi vročo iglo. Segret likalnik dokonča delo, ki pritisne barvno kožico, ki »se je bila vrgla«, spet tesno na podlago.

So pa tudi lesene podobe, ki so na obeh straneh poslikane, kar je najti zlasti med oltarskimi slikami. Če je treba popraviti take slike, tedaj je to popravilo že kar operacija. Že nekaj dni prej je v obnovitveni delavnici vse razburjeno. Odločilnega dne pa počiva vse drugo delo. Vsakdo napeto čaka, ali se bo nevarni urez posrečil ali ne.

Desko je treba namreč vzporedno s ploskvijo slike prežagati! To se pravi, da ne sme žaga niti za spoznanje milimetra mimo žagati, ker bi se s tem pokvarila slika! Ko se ta urez slednjič posreči, se vsi odahnejo. Potem se delo nadaljuje prav tako kakor pri slikah, ki so na eni strani pobarvane. Nato zlepijo obe ploskvi slike in — bol-

nico odpustijo iz klinike! Dvostransko poslikane podobe se imenujejo »dvojčki«. Če dobi delavnica »dvojčke« v popravilo, jih ni prav nič vesela.

Jesenske bolezni pa ne dobijo samo lesene podobe, marveč tudi podobe, ki imajo plateno podlago. Če platno ni bilo trpežno ali ni bilo temeljito pripravljeno za sprejem barv (grundirano), potem se pač pripeti, da se začne barvna plast »luščiti« — in to se dogaja v vlažnih dneih. Če kaka »platnena podoba« na ta način »hudo zbolijo«, jo je treba prenesti na drugo platneno podlago. To delo je najtežavnejše in je pač največji čudež, kar jih zmore obnovitvena delavnica.

Vraže in pripovedke na Koroškem

Zadnjič sem omenil, da stare ženske ali »šintarji« na poseben čarovniški način preganjajo bolezni pri ljudeh in živini. Ta postopek se imenuje »dolžebiranje«.

»Dolžebirali« so torej tedaj, kadar je postala noga otrpla ali nerabna, če se je roka sušila ali če je trgala človeka skrnina ali pa je dobil šen. Tudi živini, zlasti konjem, če so hromi, so »dolžebirali«, kravam pa, če so dobile oteklino na vimenu. Če je imela živina kako notranjo bolezen, tedaj so ji po »dolžebiranju« dali pojesti še kos kruha z blagoslovljeno vodo.

Tudi lišaje in bradavice so preganjali z raznimi vražami. Te navade so še danes prav pogoste. Lišaje še danes odpravljajo z »žverco« iz pip, bradavice pa izžigajo s gorečim železom. Poleg tega pa je treba vzeti še nit in napraviti na njej toliko vozlov, kolikor ima kdo bradavic, oziroma, treba je vsako bradavico s to nitjo podvezati, potem pa nit pokopati pod hišni kap in kadar strohni, tudi bradavice izginejo. Marsikje pa vržejo nit tudi na pot in kdor jo najde in pobere, ta dobi bradavice, prvi pa jih izgubi.

Ako si kdo roko izpahne, mu napravi »veho«: privežejo mu nit okoli roke, nakar baje bolečine minejo in roka je kmalu spet za rabo.

O ZADOLŽENEM KMETU IN HUDIČU Z DENARJEM

Okoli leta 1865. je klical v Bačah kmet Vuhrar, ki je bil slabo gospodar in si nakopal z lahkomišelnostjo velike dolgove, na pomoč hudiča, da bi mu prinesel denarja. S črno knjigo ga je priklical v klet in ga panal z molitvami in blagoslovljeno kredo tako dolgo, da mu je prinesel denarja. Obljubil mu je moral, da mu da najmlajše, kar ima v hiši. Kmet je mislil na tele, ki ga je bila pravkar storila krava. Medtem ko se je kmet pogajal s hudičem, zasliši kričati svojo nosečo ženo, ki je ležala bolna v izbi. Vuhrar pusti zlodeja in vso čarovnijo in hiti v izbo, kjer mu je žena pravkar porodila krepkega dečka. Slutil je, da ga je hudobec hotel opehariti za otroka; ker pa pogodbe še ni bil podpisal, je bil otrok rešen. Hudič, denar in vse je izginilo, surovi kmet pa je klet svojo ženo, češ, da ga je pri čaranju motila in spravila ob težko pričakovani denar. Od tistega dne je strašilo v njegovi hiši. Skozi okna, skozi strop in od vseh strani je kamenje letelo v njegovo izbo. Ljudje so hodil gledat čudno prikazen. Celo župnik iz Zilje, znani poznejši prošt Serajnik je prišel, da bi z molitvijo ukrotil hudega duha in je prigovarjal ljudem, da naj se spametujejo in opustijo praznoverje.

Neverjetno — resnično!

I. Si predstavljaš eno milijardo šilingov?

Če bi bil Judež od tistega časa, ko je izdal Kristusa, dajal na stran vsako minuto po en srebrnik, no tedaj bi jih spravil do današnjega časa samo eno milijardo (tisoč milijonov) srebrnikov. Hm, lep kupček!

L. 1871. so morali plačati Francozi Nemcem 5 milijard v zlatu na račun vojne odškodnine. Ta znesek je vozilo iz Pariza v Berlin 5 vlakov po 25 vagonov.

II. Veš, da iz malega zraste veliko!

Če bi bil kak Rimljan ob Kristusovem rojstvu naložil samo en groš po 4%, potem bi do današnjega časa narasel ta novčič z obrestnimi obrestmi vred na več — milijonov šil. Tudi lep kupček!

Čim višje so obresti, tem prej dosežejo višino glavnice. Po 10% nih obrestih je treba vrniti po 10 letih z obrestmi vred že dvakratno posojilo.

Kako naglo se razplode muhe?

Pred leti je nek profesor izračunal, koliko potomcev bi imela muha, če izleže 4 krat po vrsti po 120 jajčec. Tekom desetih dni se izležejo iz teh jajčec mlade muhe. Muha, ki je zlegla 1. junija prvič jajčeca, bi imela 10. junija že 480 potomcev, 20. junija 57.600, 30. junija pa že več milijonov naslednic. Tako potomstvo bi nastalo tekem enega meseca!

Pri tem opreznem delu je treba najprej zavarovati sliko samo in sicer tako, da se spusti na barve malo maščobe. Potem je treba položiti na sliko polo papirja, ki se s posebnim lepilom trdno pritisne na sliko. Nato obrejo podobo, previdno odločijo platno stran in slednjič nalepijo sliko na novo platno. Na poseben način odstranijo tisti papir, ki je kot negativ sprejel sliko vase. Maščoba, ki je morala barve varovati, spravijo stran s posebnimi kemikalijami — in operacija je končana.

Seveda se težavno delo v obnovitvenih delavnicah posreči le takrat, če obnovitelji niso samo izurjeni rokodelci, ampak so tudi izvrstni umetniki.

Ko je svaril ljudi, je priletel, kakor trdijo ljudje, od nekd velik kamen, padel župniku na glavo, mu strl klobuk in ga ranil. Župnik je nato molče odšel, ljudje pa so bili še bolj kot prej prepričani o strahu in vražah. Strašilo je še dalje in sicer tako dolgo, dokler ni Vuhrar svoje kmetije prodal in se izselil v Weitensfeld na nemškem Koroškem.

O STRAHOVIH IN STRAŠILIH

Znana prikazen v tej zvezi je takozvana »vešča«, ki se prikazuje po močvirjih. To bo bržkone kak naraven pojav, ki mu ljudska domišljija daje obliko in skrivnostno ozadje. Ljudje imajo tako prikazen za človeka brez glave in z lučjo v roki. Zelo nevarno pa je srečati tako luč na samem, ker človeka lahko »zapelje in zavodi« v močvirje, kjer utone. Če mu taka vešča z lučjo pride nasproti in se ji ne more ali noče izogniti in ne molji pridno, ga nevidna roka udari in trešči na tla, kakor bi ga zadela strela.

Kakor povsod, tudi na Koroškem predvsem stari ljudje kaj radi pripovedujejo o strahovih. Pri razpotjih, oziroma križih in kapelah zelo velikokrat straši in se človeku prikazujejo znani mrtveci, okostja in druge take prikazni. Posebno rado straši ob polnoči in ob velikih godovih in praznikih, pa tudi podnevi na samotnih krajih. O polnočnih strahovih je tudi zelo mnogo že napisanega, dovolj je legend, ki so jih naši pisatelji in pesniki slišali iz ljudskih ust in jih napisali.

Straši tudi tedaj, če je kak mrlič ostal komu kaj dolžan in sicer tako dolgo, dokler ni poravnal njegov dolg ali krivica.

Zemlja ni mrtva

Na prvi pogled bi vsak človek mislil, da je zemlja ali prst mrtva snov, ki ne pozna življenja. Toda učenjaki so dokazali, da je v zgornjih plasteh zemlje vse polno skritega življenja in dogajanja, ki je pa nevidno našim očem. Da prst ni mrtva snov, o tem nas prepričujejo bakterije v zemlji. To so drobne rastlinice in njihova naloga je, da razkrajajo v zemlji razne živalske in rastlinske snovi (listje, gnoj), ki služijo potem rastlinam v hrano. Brez potrebnih bakterij v zemlji bi nobena rastlina ne mogla živeti, rasti ...

Največ bakterij se nahaja v globini 10 do 20 cm, na površju ali v globočini nad 2 m so pa že redke. V naprstniku rodovitne zemlje so ugotovili učenjaki več sto milijonov takih bakterij, ki pripravljajo rastlinstvu užito hrano. Samo neobdelani prsti brez vsakršnih bakterij pravimo — mrtva zemlja.

TISOČ IN ENA NOČ NA TLEH

Orientalška preproga je pri nas že stoletja jako zaželena in njeno prelestno krasoto, ki spominja na pravljice iz Tisoč in ene noči, so v Evropi z besedami in podobami hvallili, odkar so take preproge z beneško trgovino prišle v 13. stoletju k nam. — Umetnost orientalskega izdelovanja pre-

Za en kilogram medu ...

Za en kg medu bi morala ena čebelica obleteti okoli 5 milijonov dišečih akacijinih cvetov in to v teku dveh let. Če bi pa hotela nabrati strd samo iz cvetov rdeče deteljice, tedaj bi pa morala v treh letih obiskati nad 7 milijonov cvetov. Ker pa žive čebele v neki skupnosti, zadržujo, zato lahko naberejo čez leto v par mesecih več kg strdi, večsih en sem panj do 50 kg.

Drobna čebelica je lahko vsakemu človeku za vzgled delavnosti in vztrajnosti ter medsebojne skupnosti in pomoči!

Najdaljši dnevi v Evropi

Najdaljšega dne se vesele prebivalci severnega mesteca Reykjavik na Islandskem, kjer traja beli dan neprenehoma kar tri in pol meseca. Nadalje traja neprestano dan v mestecu Bardo na Norveškem od 21. maja do 22. junija, torej nad mesec dni. V švedskem obmejnem mestu Torenau pa traja najdaljši dan 21 in pol, najkrajši pa samo 2 in pol ure. V Petrogradu in Tobolsku v Sibiriji je pa najdaljši dan dolg 19 ur, najkrajši pa samo 5 ur. V Londonu in Berlinu pa traja najdaljši dan 17 in pol ure. Tudi pri nas se spreminja dolžina dneva in sicer povzroča to spremembo zgodnejši ali poznejši vzhod, oziroma zahod sonca, ki je kakor vitez belega dne. V naših krajih traja najdaljši dan samo 16 ur (21. junij), najkrajši pa 8 ur.

Za naše gospodarje!

Majnikove rose blagoslov rosè

KMEČKA OPRAVILA V MESECU MAJU:

NJIVE IN TRAVNIKI

Zadnji čas je, da končamo vigredne setve. Pozni krompir je treba posaditi, koruzo, konopljo in lan posejati. Krompir že okopavamo.

Zeleno krmo sejemo vsakih 14 dni, da je ne zmanjka, da vedno sproti dorašča, da je vedno mlada, da jo živina vedno rada žre.

Ako smo sejali žita s strojem, okopavamo z okopalnikom ozimine začetkom meseca, jara žita pa koncem meseca; mnogo plevela s tem uničimo, zemljo rahljamo, znatno zvišujemo pridelke.

Peso okopavamo. — Jarim žitom dajemo drugi obrok apnenomonijskega solitra.

Živino začnemo krmiti z zeleno krmo; pri tem pa moramo paziti, da ne preidemo na enkrat, od suhega na zeleno krmljenje. Ko pokosimo zeleno krmo, na njivo takoj navozimo gnoj in njivo preorjemo za peso.

Iz žitnih posevkov odstranjujemo pirnico in osat, dva najbolj nadležna plevela med žitom.

Vse pripravimo za košnjo; kosimo, ko je največ trav, travniških cvetlic in detelj v cvetju.

Maja je začetek paše. Na travnikih zatiramo plevel, predvsem jesenski podlesek.

V SADONOSNIKI

Sadna drevesa, ki smo jih na novo zasadili, večkrat zalivamo z vodo, ako ni dosti dežja. Oslabelim drevesom večkrat gnojimo z gnojnicjo. Na debela sadnih dreves pritrdimo lepljive pasce. Zbiramo in sežigamo gosenice na sadnem drevju.

Preobilne, pregoste cvetne nastavke prereddimo.

V maju nastopijo večkrat zadnje slane, ki uničijo cvetne nastavke in mlade sadne plodove; z posebno pripravo moremo precej točno ugotoviti, če bo slana in ob takih mrzlih, mirnih jutrih poizkušamo zavarovati sadne nastavke pred slano s sežiganjem suhljadi, z dimom.

Britanska poljedelska politika

Poljedeljski zakon od leta 1947, ki je sedaj polno v veljavi, predstavlja mejnik v zgodovini britanskega podeželskega gospodarstva. Vlada je s tem zakonom prevzela odgovornost, da skrbno pazi na to, da se kmečki pridelki plačujejo po določenih cenah in da imajo kmetje vedno možnost prodaje svojih proizvodov. Ta ukrep si je nadel cilj, dati kmetom samostojnost in v njih vzbuditi zaupanje, ki ga niso imeli že od takrat, ko je bil pred sto leti odpravljen žitni zakon. Upati je, da bodo kmečki posestniki ob pomoči in podpori s strani oblasti kovali iz zemlje nova bogastva, tekmovali v pridelovanju in zvišali kakovost pridelkov. Minister za poljedelstvo je javno naznanil, da bo morda — v kolikor je mogoče predvideti — vse pridelke razen ovsa in sladkorne pese, kupila oblast ter jih pravilno razdelila potrošnikom.

Na ta način ni samo zajamčena cena, temveč tudi tržišče, ki je zmožno sprejemati neomejeno množino kmečkih pridelkov in prodajo. Minimalne cene, ki so jih določili za več let naprej, so bile tako širokogrudno preračunane, da bodo kmetovalci lahko v vsem želi dobiček. Predpogoji za obdržanje blagostanja, v katerem so deželani živeli med vojno, ko je meščane že trla stiska, so že ustvarjeni. Četudi bi morda prej ali slej določene cene vsled svetovnih dogodkov lahko padle, ni vendarle nikake nevarnosti za poljedelstvo, razen če bi ta zakon bil odpravljen. Toda to je malo verjetno, kajti njegova glavna načela so odobrili prav tako oportunisti kakor vlada.

Nova poljedelska politika hoče v kolikor mogoče kratkem času zvišati pridelovanje živil posebno v onih panogah, ki bodo doprinesle k temu, da se omeji uvoz predvsem iz dolarskih dežel.

Od konca vojne se je vlada vedno trudila, da bi dvignila živinorejo na predvojno stopnjo, toda tozadavni napor niso rodili začelenega uspeha vsled svetovnega pomanjkanja krmilnih sredstev. Povrh vsega je bilo vreme tako nepovoljno, da je pridelek leta 1947 zadobil najnižjo stopnjo od leta 1943.

Sedaj se bo pričel podvig kmetijstva na bolj zanesljivi podlagi. Glavni cilj je zvišanje stalaža živine, kajti na tem področju je možno prihraniti največ dolarjev. Pričakujejo, da bo mogoče uvoziti krmilna sredstva v večji meri kot dosedaj in da bo tozadevno izboljšanje nastopilo že v tekočem letu. Vlada pa vendarle ni voljna, da bi v tem oziru preveč tvegala in je vsled tega

V maju moramo zatirati razne sadne škodljivce, kakor so gosenice, krvave uši, jabolčni cvetoder; zatiramo pa tudi razne gljivične bolezni na sadnem drevju.

NA VRTU

Začetkom maja sadimo fižol, nizki in visoki (prekljar). Sadimo kumare (murke) in buče. Nato sejemo po vrsti in v presledkih, da sproti dorašča, razne vrste zelja, solate, razne koreninčnice in redkvico.

Ako ni dežja, moramo grede na vrtu vedno zalivati, rani krompir na vrtu okopavati, grah pa osipati in mu dajati opore.

PRI ŽIVINI

Že je omenjeno spredaj, da moramo biti previdni pri prehodu od suhega na zeleno krmljenje, oziroma na pašo; saj v tem mesecu pride prvič živina na pašo in na planine.

Tudi svinje izpuščajmo iz hleva na pašo ali vsaj na zrak.

Kokošim dajamo večkrat na dan svežo vodo in glejmo, da jim ne manjka sveže zelene krme.

V ČEBELNJAKU

V maju začnejo čebele rojiti.

Ako obilno cvete sadno drevje in je v cvetju repica, je v maju najboljša paša za čebele. Ako pa je stalno slabo vreme, moramo tudi v maju pomagati čebelam s krmljenjem sladkorne raztopine.

OKROG DOMA

Vse potrebno na skednjih, v shrambah za krmo in v žitnicah dobro pregledjmo, osnažimo, uredimo, prezračimo.

Že sedaj skrbimo za napravo drv za zimo. Zatirajmo miši v shrambah, na podstrešjih, v kletih in na polju.

Popravljajmo pota.

Naročimo pravočasno umetna gnojila za jesenske setve.

postavila nove naloge za obilno žetev. Če se hoče to doseči, bo treba preorati prav toliko zemlje, kakor v najkročjivejšem letu med vojno — 1943. Vlada je izdelala tudi petletni načrt za zvišanje kmetijske proizvodnje. V njem je predvideno, da mora biti do leta 1952 zasejanih 3.300.000 hektarov zemlje s pšenico, ovsm in ječmenom, medtem ko so te vrste žita zasejali med vojno le na približno 2.100.000 hektarih. V splošnem mora orna zemlja obseči toliko površine kot med vojno, le da ne bodo več v pretežni večini pridelovali pšenice in krompir, temveč tudi več prosa in lanu. Predvsem bodo pospešili pridelovanje onih zemeljskih pridelkov, katere so zadnjih sedemdeset let opustili. V živinoreji in gojenju malih živali bodo v razmerju s predvojnimi stanjem dosegli do leta 1951/52 150% za jajca, 125% za mleko, 110 za govejo živino in teleta, 90% za svinje in 78% za ovce in koze.

Predvidoma bo mogoče čisto proizvodnjo (t. j. vrednost pridelkov na kmetijah), tudi če se odšteje stroške za uvožena krmilna sredstva, zvišati za 20% od sedanjega stanja. To pa nikakor še ni najširša meja za mogočen podvig živinoreje, kot je to slučaj pri posevku žita. Stalež svinj in ovac še ne bo do leta 1951 dosegel stare višine, tudi proizvodnjo mleka bo mogoče dvigati še naprej. Vrednost poljedeljske proizvodnje bo z ozirom na vzorno živinorejo in rejo malih živali za doberšen del višja od one iz leta 1943 ter bo daleč presejala stanje med vojno.

Mravlje - čuvar naših gozdov

Če pogledaš gozdove, ki so jih že skoraj uničile gosenice borovega rilčkarja in drugih takih žuželk, zapaziš tu in tam, da je ostala kaka smreka le še zelena. Morda je imelo tisto drevo res toliko odporne sile v sebi, da je moglo premagati škodljivce. Vendar je opaziti še nekaj: poleg takega zdravega drevesa je namreč vedno kako veliko mravljišče.

Tako so prišli gozdarji do mnenja, da so mravlje rešile dotična drevesa in so pričeli mravlje naravnost gojiti. Na en hektar so naselili eno mravljišče, ki ima 100 do 500 tisoč ali celo milijon prebivalcev — mravelj.

Kjerkoli dobi mravlja kako gosenico, jo brž uniči. Tako skrbi eno mravljišče za več dreves, da jih ne uničijo gosenice. Mravlje so torej poleg os in ptičev najboljši čuvarji naših gozdov.

Gospodarske zanimivosti

ZALOGE LESA V EVROPI

V času od 26. aprila do 8. maja bo v Ženevi v Švici tretja konferenca evropskega gospodarskega odbora. Pri tem bo podoben bor za lesno gospodarstvo predložil poročilo, iz katerega je razvidno, kako naj bi se povečala proizvodnja lesa v Evropi in pa, kako naj bi bile zaloge pridelanega lesa v Evropi bolj pravilno razdeljene.

One dežele, ki pridelajo preko lastne porabe, so izrazile svojo pripravljenost povešati pridelavo lesa preko količine iz leta 1947.

Po tem bi mogli pričakovati zvišanje proizvodnje lesa v sledečih količinah: Avstrija v letih 1948—1950 po 35.000 standardov (1 standard = 4,68 m³) letno; Češkoslovaška 55.000 standardov v letu 1948 in po 76.000 standardov v letih 1949 in 1950. Finska 70.000 standardov v letu 1949 in 100 tisoč standardov v letu 1950. Francija 202 tisoč standardov v letu 1948, 192.000 standardov v letu 1949 in 185.000 standardov v letu 1950. Poljska po 57.000, 120.000 in 157.000 standardov v letih 1948—1950. Švedska po 80.000 standardov letno v letih 1948—1950.

Predvideno je, da bodo po letu 1950 v omenjenih deželah proizvodnja lesa zmanjšali.

Po omenjenem poročilu znaša primanjkljaj Evrope na lesu v letu 1948 celih 2.1 milijona standardov, to je 9.8 milijona kuhičnih metrov lesa.

KAJSNA BO ŽETEV LETA 1948

Iz Združenih ameriških držav poročajo, da je letos prvič po svetovni vojni mogoče z nekim umerjenim optimizmom presojati preskrbo prebivalstva na celem svetu z žitom.

V poročilu, ki ga je izdal odbor za svetovno prehrano, so omenjeni kot razlogi izboljšanja izredno mila zima v Evropi, rekordna žetev v Avstraliji, dvakratno povečanje količine mesečnega izvoza žita iz Argentine in začetek izvoza žita iz Sovjetske zveze.

Zaradi tega izboljšanja položaja v prehrani tudi najbrž ne bo treba izvesti nameravanega močnega znižanja števila živine, kar se je zdelo pred pol leta še skoraj neizogibno.

Pridelek pšenice in rži bo v letu 1948 predvidoma za 25% višji od pridelka v letu 1947. Vendar pa kljub vsemu temu in tudi pri najugodnejših vremenskih pogojih v prihodnjih mesecih zaradi zmanjšanja površine, zasejane z žitom v Evropi, ne bo mogel pridelek doseči višine izpred vojnih let.

Računajo, da bodo v Združenih državah pridelali letos 27 milijonov ton pšenice.

Tudi v vzhodnih deželah so letos izgledi na novo žetev zelo ugodni. Tako poročajo o izredno ugodnem stanju posevkov v Ukrajini in v ostalih republikah Sovjetske zveze.

Ravno tako poročajo tudi iz Češkoslovaške, da pričakujejo tam zelo dobro žetev, ako bo vreme še naprej tako ugodno.

V naših deželah je bilo mogoče zaradi pozne zime še pravočasno izvršiti na polju

Iz kolhoznega gospodarstva

Preko trideset let že poizkuša komunizem v Sovjetski zvezi, kako bi vzgojil novega človeka, ki bi bil boljši, kot pa je bil prejšnji človek, ki je rastel, kakor pravijo, v gnilem, nepravilnem družabnem redu. Novi človek naj bi postal čim bolj koristen član nove družbe.

Ena najvažnejših preureditev v novem družabnem redu je gotovo skupna last, skupna zemljiška posest, ki se izraža v ustanovitvi kolhoznega gospodarstva, tega najvažnejšega dela agrarne organizacije v novem redu.

Gotovo je, da je tudi nova ureditev tu in tam pokazala uspehe. Da pa so tudi napake zelo velike in da tudi nova preureditev ni izpremenila človeka, člana kolhozov — takozvanega kolhoznika — na boljše, nam pove poročilo moskovskega uradnega glasila »Izvestija«. Ta list prinaša v številki dne 7. aprila t. l. pregled kolhoznega gospodarstva.

Dobesedno takole je zapisano:

»Velik del proizvodnje gre v izgubo v kolhozu, ker služijo pridelki za »bazarene« (to je za prekupčevanje, za črno borzo). Tako porabijo na pr. v kolhozu »XVII. seja partije« v Oktoberskem okrožju za proizvodnjo enega kilograma masla 20 do 23 litrov mleka. V kolhozu »Rdečearmejec« v istem okrožju in v kolhozu »Tretje leto petoletke« pa porabijo za proizvodnjo enega kilograma surovega masla kar 67 do 73 litrov mleka.

in na njivah vsa jesenska dela. Obilna zimska vlaga pred začetkom vigredi je zemljo primerno zrahljala in s tem močno olajšala vigredno obdelovanje zemlje. Tudi zimski mraz ozimnim setvam ni škodoval.

Stanje posevkov rži je zelo ugodno, pa tudi stanje pšeničnih posevkov je zadovoljivo. Za vse vigredne setve je bilo dosti semena na razpolago. Le v krajih, kjer pridelujejo sladkorno peso, nimajo zadostne količine semen, katerega pa upajo dobiti koncem aprila ali najkasneje začetkom meseca maja iz Združenih držav. Povsod pa manjka semena krmilne pese (rona).

Zaradi lepega vigrednega vremena z zadostno vlago računajo, da bodo letos mogli kmalu začeti s prvo košnjo zelene krme.

VOLNA ZA AVSTRIJO

Avstralija je ponudila Avstriji in še petim državam brezplačno dobavo surove volne v skupni vrednosti 3.5 milijona dolarjev.

Ta ponudba je v zvezi s pomočnimi dobavami potrebnim deželah v okviru pomoči, ki so jo deležne nekatere potrebne dežele tudi še po končanih dobavah UNRRA-e.

Omenjene dežele, torej tudi Avstrija, morejo kupiti volno kjerkoli na svetovnem trgu in avstralska državna banka bo dala na razpolago potrebne vsote do višine označenega zneska.

CENA UMETNIM GNOJILOM

Vsi kmetovalci so z veseljem pozdravili vest, da je tovarna v Linzu znižala ceno apnenomonijskega solitra od 68.57 šilingov na 63.55 šilingov za 100 kg.

Vendar morajo pa istočasno kmetovalci ugotoviti, da je tudi nova, to je znižana cena v primeri s cenami kmetijskih pridelkov še mnogo previsoka.

Apnenomonijski soliter je stal leta 1937 okrog 28 šilingov za 100 kg. Sto kg pšenice je stalo leta 1937 — 37 šilingov, danes pa 56.50 šilingov, torej je cena višja le 53%, medtem ko se je apnenomonijski soliter podražil od leta 1947 za 127%.

Da bi bilo zvišanje cene v istem razmerju s pšenico, bi smela danes biti cena za 100 kg apnenomonijskega solitra le 42.84 šilingov. To gnojilo je torej v primeri z današnjo ceno pšenice še vedno za 48% predrago.

Iz tega se zopet vidi nevzdržnost sedanjih cen za kmetijske pridelke, ki nikakor ne morejo kriti velikih stroškov, ki jih ima kmet pri proizvodnji teh pridelkov.

IZVOZ ŽIVIL IZ ZDRUŽENIH DRŽAV

Ameriško poljedelsko ministrstvo je izdalo sporočilo, iz katerega je razvidno, da so njegovi nakupi živil in poljedelskih dobrin za podpore tujini in ostale izvozne programe dosegli v mesecu marcu 951.300 ton.

Zgornje dobrine so bile nakupljene za ameriški program podpor tujini, za ameriško vmesno pomoč tujini ter za program pomoči Grčiji in Turčiji, za plačujoče države in za vojno ministrstvo za prehrano prebivalstva v zasedenih področjih.

V preteklem letu so zasejali v kolhozu »Zmaga proletarijata« en hektar njivske površine z zelenjavo in dva hektarja s stročnicami. Za oskrbovanje te zelenjave in teh stročnic so dodelili kolhozu delavsko brigado, ki je štela 12 mož in ki so delali skupno 2.000 dni. Za pridelano zelenjavo so izkupili skupno — 706 rubljev.

V kolhozu »Dnevi Lenina« je pomolzla ena dekla le tri krave, en pastir je pasel 10 govedi in ena dekla je oskrbovala pet telet. Za oskrbovanje 20 kokoši je bila nastavljena posebna dekla.

Prav gotovo ni naš namen, da bi hvalili kapitalistično ureditev družbe; mnogo je v tej družbi slabega, mnogo gnilega, mnogo bi bilo treba spremeniti, mnogo izboljšati. Vendar bi tudi v kapitalistično urejeni družbi morali dolgo iskati in se nam najbrž ne bi posrečilo najti podjetja, oziroma kmetijskega obrata, kjer bi potrebovali za napravo 1 kg masla 4 hl mleka, kjer bi bilo potrebno za obdelovanje večjega zelenjadnega vrta 2000 delovnih dni in kjer bi bila za oskrbovanje 20 kokoši potrebna posebna dekla. Pa to bi šlo vse na račun lastnika, na račun kmeta. V sovjetskem gospodarskem redu pa gre to na račun skupnosti.

Vidimo, da so člani kolhoza še vedno navadni ljudje, ki imajo v sebi še vsa nagnjenja k slabemu. Vidimo pa iz tega tudi, da popolna odprava privatne lastnine odpravi tudi veselje do večje delavnosti in do večje storilnosti. Vsako popolno podržavljenje pa je nujno zvezano z večjo birokracijo, ki tudi živi in se šopiri nato na račun skupnosti.

Izpod domače lipe

PEČE PRI PODKLOŠTRU

Pečane smemo prištevati med najbolj podjetne in delavne ter napredne prebivalce naše občine Podklošter. — Peče ni Podklošter. Naše lepe Peče niso sicer veliko selo, izgledajo pa nekaj bolj moderno kot druga v okolici. Imajo namreč opreknarno, lepo strojno mizarstvo, kolodvor in nekaj premožnih posestnikov. Nad vasjo pa kraljuje lepa cerkva, podobna drugim podružnicam, ki se pozdravljajo iz okolice. Ne smemo prezreti to, da imamo lastnega zdravnikarja, električno napeljavo in vodovod, čeprav se večkrat obnaša zelo hudomušno. Svojo upornost kaže v tem, da nam pozimi odreda vodo vsled mraza, poleti pa radi suše. Seveda to je velik nedostatek, kar smo občutili pred leti, ko nas je strašen požar obiskal.

Leto 1917 je bilo za nas žalostno ne samo radi svetovne vojne, ampak tudi radi strašnega požara. Cela vas je pogorela. Na doslej nepojasnen način je zvečer izbruhnil požar. V teku ene ure je pogorelo 24 gospodarskih poslopij. Vse je gasil: vojaki, Rusi, domačini. Bivša cesarica Cita je počastila tedaj s svojim obiskom pogorele in jim naklonila podporo. Radi te nesreče danes Peče izgledajo nekako modernizirana vas.

Tukajšnje prebivalstvo je bolj republikanskega duha. Hočejo biti bolj samostojni. Nič jim ne ugaja, da se morajo klanjati podkloštrskemu županu. Svojega bi radi. Pa to nič hudega! Kaj je svoboda, so okusili najbolj za časa strahotne, nedavno minule diktature.

Svojo znajdljivost, podjetnost kažejo Pečani posebno pri prireditvah. Kdo ni občudoval na pustno nedeljo njihovo vsestransko organizirano maškerado. Ob 2 popoldne so izenadili udobne Podklošterjane in jim vzeli navaden popoldanski počitek. Okoli 10 voz je pridrdralo po lepi cesti pred cerkev.

Direktor maškerade, visok, salonsko oblečen gospod na konju, je spretno krotil svoje temnopolte podložnike. V sprevodu so prišli posebno do izraza Indijanci s svojo rjavo poltjo, okusno indijsko obleko. Predvajali so razne prizore. Udarili so tudi na diplomatsko struno. Pojasnili so, zakaj napreduje tako počasi mirovna pogodba. Kdo je kriv, ni hotel ali ni mogel ali pa ni smel pojasniti direktor.

Za to lepo maškerado se moramo zahvaliti vladajoči vzajemnosti Pečanov. Od preprostega delavca, poljedelca do univerzitetne slušateljice, vse je bilo na delu. Da so zabavali Podklošter, so pa prireditelji maškerade zahtevali tudi davek. Kogar so dobili pri zabavi, so ga obdajali pošteno. Kdor ni hotel plačati, je prišel pred sodišče.

Peče se tudi kulturno udeležujejo. Imajo lep cerkveni zbor, ki večkrat celo mojstersko nastopa. Kaj takega niti Podklošter ne zmoro. Znano je velikonočno Vstajenje. Celo iz bližnjih fara se ga radi rano zjutraj udeležijo.

Po poreklu so Pečani Slovenci, vendar je kruta nacistična doba, pustila za seboj žalostne posledice. Pozabili so: Kolikor znaš, toliko veljaš!

Kaj več prihodnjic o našem kraju...

PLIBERK

Ne smemo pozabiti povedati, da so prišli k nam igrati igralci iz Brnce. Lepo so zaigrali »Zlatoroga« in lepó so zapeli. Ko bi vedeli drugi, da bo tako lepo, bi prišli še v večjem številu.

Pri svojih sorodnikih se v Pliberku mudi misijonar p. Joh. Jakob Köberl, ki je bil 28 let misijonar v Holandski Indiji (po različnih otokih). Med vojsko je bil sedem let v ujetništvu, lansko leto pa se je srečno vrnil v domovino. V kino-dvorani nam je v slikah pokazal svet in deželo v tamkajšnjih krajih. Tako zanimivo nam je znal povedati, da bi ga še enkrat radi slišali, predno bo odšel naprej.

Med šolsko mladino pa razsajajo razne bolezni, tako je pouk bolj nereden. Tudi to nekaterim prav pride.

GOSPA SVETA

Celovške uršulinke imajo na zapadnem hribu blizu Gospe Svete svoje gospodarstvo: Dvor sv. Jožefa. V nedeljo 18. aprila sta šli dve redovnici-učiteljici mati Alfonza in Mihaela na to posestvo. Zvečer sta se vrčali z vozom na postajo Gospa Sveta. Od vile navzdol je pot precej strma, da je voz treba zavreti. Zavora pa je bila menda slaba in voz je na strmini potisnil konja naprej. Konj se je splašil, poskočil v stran in zlomil oje. Zlomljeno oje je ranilo konja, ki je seveda zdiral in prevrnil voz. Nesreča je bila tu. Ravnateljica samostanske šole, mati Alfonza je dobila poškodbe po obrazu, druga sestra pa precej hude poškodbe na glavi.

Nesreča je tem hujša, ker samostani zaradi nacističnega režima nimajo naraščaja. Za samostansko življenje Hitler namreč ni nikogar vzgajal. Ljudje pa prosijo, da bi sprejeli njihova dekleta v samostanske šole.

ZAGORJE PRI GRABSTAJNU

Naša gorska pokrajina je bolj skrita. Leži severno od Drave. Tu prebivajo globoko verni ljudje. Kdo si ne želi videti tega sončnega, prijaznega kraja, ki se na vigred tako prebujajo k novemu življenju v zelenju in cvetju cvetočega maja.

Starinska prijazna cerkva vabi Zagorjane v svoje svetišče in jim deli vedno znova novih moči za težko življenje. Vsako nedeljo v mesecu je služba božja, ki jo ima gospod župnik iz Grabstajna. Tudi skoraj vsak teden je po ena maša za rajne Zagorjane. Pa ne vabi samo cerkva, cvetje, zelenje od daleč tostran in onostran Drave častilcev sv. Ane v to ljubko gorsko naselbino, ampak tudi izborna cerkveno petje domačih fantov, mož in deklet. Vodi jih grabstajnski organist. Krasno petje teh pridnih pevcev, raztresenih po samotnih za-

gorjanskih kotih in bregovih je ponos nas vseh Zagorjanov. To pa čisto upravičeno. V kratkem letu pridnega in vztrajnega učenja so se toliko naučili, da so kos najtežjim skladbam in se ne ustrašijo nobenega zbora od Drave pa do Celovca. S pridnostjo in vztrajnostjo povcev in pevovodje so padle vse ovire in bile premagane vse težave pevške izobrazbe. Pa kdo bi se ne vnel za to prelepo slovensko petje cerkvenih in narodnih pesmi, ki dviga duha in kulturo slovenskega človeka! Kaj je lepšega kot lepo ubrano petje, kjer se odpočije človeški duh ob njegovih zvokih in plemeniti srce in duša. Želimo le, da bi bili naši pevci in pevke še naprej tako vztrajni, organistu iz Grabstajna pa najlepša hvala, ki mu ni mar truda in dolge poti ob vsakem vremenu.

Tudi nas je obiskala vigred in dela imamo vedno več. Kajti gorjanec mora trdo poprijeti za delo, ako si hoče pridelati vsake danje kruh, ki nam ga naša borna zemlja po naših bregovih kaj skopo deli. Toda ljubezen do rodne grude nas sili, da se s tem večjo ljubeznijo oklepamo naših njiv in travnikov.

Svoje domove si tudi po malem izboljšujemo. Adamčevi so prenovili svojo hišo, da ljubko in vsa preoblečena gleda iz doline na sončni breg sovaščanov. Tudi Pribas si je nekaj izmislil. Tudi njemu ni več odgovarjal stari dom, ki je že odpovedal službo. Sliši se tudi, da bo pridni Korunjakov Hanzelj postavil novo domačijo.

Pa naj bo za danes dovolj. Če boste pridno brali »Kroniko«, Vas bomo pa presenetili z neko novico, ki je pa še sedaj ne povemo, ker se šele »kuha«. Kadar pa bo kuhana, Vam bomo pa povedali.

ZITARA VAS

Tudi žitarci se moramo enkrat oglasiti, da ne boste mislili, da spimo kakor kralj Matjaž pod Peco.

V soboto, oziroma nedeljo 24. aprila je bil za našo faro velik praznik. Imeli smo sv. birmo. Gospod knezoškof so prišli v soboto ob treh popoldne. Naši farani, njim na čelu naš delavni cerkveni ključar Stuler, so postavili tri slavaloke z lepimi napismi. Naša pridna dekleta pa so s številnimi vencami poskrbeli, da je vse lepo izgledalo. Pridna brata Smolnikova sta lepo okrasila cerkev. Ob petih popoldne je bil sprejem. Vsa šolska mladina z učiteljskim je bila zbrana pred župniščem, kamor je prišlo tudi ogromno ljudi. Gospoda nadpastirja so pozdravili domači gospod župnik, gospod župan in gospod šolski voditelj. Ker je začelo deževati, smo šli v cerkev, kjer se je slavnost nadaljevala. V imenu malčkov sta pozdravili nadpastirja Marija Pasterk in Vroni Stuler. Izročili sta mu košarico cvetja kot darilo najmlajših. Moški in mešani zbor je zapel »Pozdrav«. V imenu ženske mladine sta pozdravili Micika Hobel »Wassermanova« in Lenka Hus, v imenu moške mladine pa Stanko Smolnik. Naš nadpastir je bil zaradi lepih pozdravov ginjen. V izbranih besedah nam je marsikaj lepega in vzpodbudnega povedal. Na vse je njegov nagovor naredil neizbrisen vtis. Potem smo šli na pokopališče, kjer je moški zbor zapel: Nad zvezdami.

V nedeljo je bilo krasno vreme. Pri sv. maši je pod vodstvom g. Smolnika lepo pel

mešani zbor. Ko pa je nadpastir delil zakrament sv. birme, je prepeval moški zbor. Bilo je okrog 100 birmancev, ki so prišli iz 15 fara.

Obisk našega nadpastirja nam je ostal vsem v neizbrisnem spominu in njegove lepe besede bodo ostale v naših srcih, saj smo prepričani, da nam hoče le dobro. Ljubimo in spoštujemo ga kot duhovnega očeta in želimo, da bi tudi drugi tako spoštovali nas, ki smo drugega jezika in druge krvi.

Bog plačaj vsem, ki so kakorkoli pomagali in prispevali, da je ta dan tako lepo minil!

DJEKŠE

Tudi na sončne Djekše prihaja polagoma vigred. Toda letos res izredno počasi. Sonce sicer ogreva dan za dnem obronke in pobočja Svinje planine. »Večni« veter pa, ki je na Djekšah doma, prinaša neprestani hlad in mraz z vrhov Svinje planine in ne dovoli, da bi prišla vigred, ki že vlada v dolini, tudi na Djekše. Toda mesec maj je tu in konec zime bo tudi na Djekšah.

Novega župana smo dobili, skoraj neopazeno je šel ta dogodek mimo nas. Vemo, da je danes zelo težko vsem ugoditi, vendar želimo, da bi novi župan mogel čimbolj ugoditi potrebam prebivalstva: kmetom, delavcem, obrtnikom. Vsi danes živijo v težkih razmerah; tudi kmetje, za katere nekateri še mislijo, da se pri njih cedita strd in mleko. Pa ni res: pomanjkanje denarja vsled nizkih cen kmetijskih pridelkov je že zelo občutno.

Smrt je letošnjo vigred s kruto koso razrezala v trdne kmečke korenine.

Nenadoma, da smo komaj mogli verjeti, je odšla v večnost Antonija Slamanik, p. d. Kobilčnikova mati. Skoraj v najboljših letih je zapustila družino, še nedorasle otroke in kmetijo, za kar vse je z veliko ljubeznijo in požrtvovalnostjo skrbela in delala.

Kmalu nato je Bog poklical k sebi Slamanikovega očeta. Gotovo je bil Slamanikov oče ena najbolj značilnih osebnosti starejšega kmečkega rodu na Djekšah. Bil je dober družinski oče, osem sinov in dve hčeri žalujeta za njim. Bil je vzoren kmečki gospodar, bil je značajan katoliški mož, bil je odličen narodni značaj.

Zato ga je tudi spremljala na zadnji poti izredno velika množica prijateljev in znancev, ne samo iz domače fare, prišli so iz bližnjih in daljnih sosednjih župnij. Poleg domačega gospoda župnika sta pomagala pri pogrebnih obredih še gospod župnik s Krčanj in gospod župnik Fil. Jandl iz Sveč, pogreb pa je vodil tinjski prošt gospod Ant. Benetek.

V lepem nagrobnem govoru je orisal milo gospod prošt značaj umrlega Slamanikovega očeta, ki se je mnogo zanimal za versko-cerkvena vprašanja, za kmetijsko in splošno gospodarstvo in za politična vprašanja. Naj bi mu Bog bil obilni in dobri plačnik. Vsi, ki so ga poznali, bodo ohranili pokojnega Slamanikovega očeta v trajnem spominu, kmečkim gospodarjem pa bo ostal kot vzgled in vzor pristnega slovenskega koroškega kmeta. — Preostali globoko žalujočim svojcem pa naše iskreno sožalje!

MAUSER KAREL:

KAPLAN KLEMIEN

ROMAN

8.

(Nadaljevanje)

Klemen je mahniti nazaj. Prepričan je bil, da je prebral Brežnik njegovo pripombo. Lahko je razumel, da je nekoč Jelkino življenje bilo zvezano s Klemenom.

Nato je pogovor prešel na šolo in na malenkosti. Klemenu je bilo tako prav.

Okrog druge ure se je vzdignil. Rad bi se še enkrat razgledal, da bi ponesel v Ljubljano del te zimske krajine, vonj te bele samote.

Stal je s konca hiše. Bilo je mrzlo, čudovita tišina je zamrzla stala v kolobarju smrek.

Koj za njim je prišla Jelka. Slišal je njegove stopinje, toda nalašč se ni hotel obrniti.

»Klemen!«

Poklicala ga je. Samo glavo je zasukal.

»Ostani tu. Počitnice imaš, nikamor se ti ne mudi. Veliko bi ti imela povedati. Takrat mi nisi odpisal.«

»Zakaj naj bi odpisal? Nič več si nisva dolžna.«

Klemen je bil kratek.

»Hud si, vem. Toda krivo me sodiš.«

»Ne sodim. Prav imaš. Življenje beži in ti si moraš ustvariti dom. Nisi vsega izgubila.«

Klemen se s težavo miri.

»Udarjaš, kjer najbolj boli. Mučiš me, ker več, kje me lahko raniš.«

Jelki gre na vek.

Klemen noče biti trd.

»Ne muči se. Jaz sem srečen. In srečni ne menjajo potov. Razumi me, Jelka.«

»Lažeš,« je nenadoma rinilo iz nje. Vsa njena ženska sila se je v njej sprostila in s poslednjo močjo zgrabila za odmikajočo se srečo. In kakor da se je sama ustrašila ostre besede, je skoraj dahnila.

»Nisi srečen.«

Klemenov obraz se resni.

»Videl sem Jakopina in Mohorja, pestoval sem jetične otroke, daleč onstran njih si ti. Jaz sem našel svoj svet. Najdi še ti svojega.«

S trdimi koraki je odšel proti koči in vzel smuč v roko. Jelka je ostala sama, kot otrok, ki je izgubil vse igrače.

»Ostani,« je zaprosila skoraj že brez moči in glasu. Stal je pred njo in ji ponudil roko.

»Pozdravi Brežnika. In — dobro se imejta.«

Jelkina desnica je mrtva.

Videla je konce smuč, ki so zginitili za ovinkom. Potlej so se ji zameglile oči.

Ko jih je obrisala, je videla samo še zasnene smreke.

Med njimi je šel Klemen svojo pot...

Vrnila se je v kočo.

Brežnik je sedel za mizo in s prsti bobnal po vpisni knjigi.

»Torej je odšel?«

Ni mu odgovorila. Njegov ozki, stisnjeni obraz se ji je zazdel grd.

»Poslovil bi se lahko,« je skušal omiliti glas.

Tudi sedaj ni rekla besede.

Nato je sedla za mizo in tiho zavekala.

Vse njene počitnice so bile končane.

Tiho je bilo v kamri, pod oknom zimska noč. Daleč so sanjale gore, pogreznjene v mraz.

Klemen ni mogel zaspati. Videl je Jelko, kako stoji sama pred kočo in v tem hipu se mu je zasmilila. Tako majhna je bila v tisti samoti, otrok, ki je vse izgubil in sredi gozda kliče za izgubljenim.

Kdor je vse izgubil, mu nič ne ostane.

Na dnu srca vstaja kakor kesanje. Lahko bi ji rekel dobro besedo in jo potolažil. Odšel je od nje, kakor da jo je nekoč v življenju samo srečal.

Iz toplih kotov so vstajali spomini in zubliali kakor plameni.

Klemen je videl samo Jelkine košate lase, ki so se srebrno svetili.

Nato so vsi spomini zbledeli v jetični obrazek Modriševega otroka, ki je z votlimi čevlji brodil po snegu. In za jetičnim obrazkom so rasle barake, podobne svinjakom, zviti dimniki in z lepenko prekrita okna.

Sklenjene ročice otrok, drobni rumenasti prstki in velike lačne oči.

Gospod Klemen, ostanite pri nas!

Kakor v vrtincu se sučeta sliki: košati Jelkini lasje in jetični prstki barakarskih otrok.

Ostani, Klemen!

Gospod Klemen, ostanite!

Dan preje, kakor bi moral, se je Klemen vrnil v Ljubljano. Gornik mu je prtljago zapeljal na kolodvor. Imel je dva zaboja.

Ljudje so mu nanosili, da se je čudil.

»Kako boš vse to spravil s kolodvora?«

se je bal oči.

»Brez skrbi. Škoda, da ni deset zabojev.«

Čudno srečen je bil, ko se je vlak premaknil. Za kanec žalosti ni bilo v srcu.

Dan pred ukazano vrnitvijo je ves porabil za »Sibirijo«. Odprl je zaboje in pregledoval dobrote. Za vsakega nekaj. Za dedca tobak, za starega Abrama klobaso za čikanje, za otroke perilo. Srce se mu je smejalo, ko je jemal v roke preprosta darila.

Jabolka, kruh, meso. Kar videl je nepočakane, prestradane otroške oči.

V semenišču je bilo še tiho. Redki so bili, ki so prišli tako zgodaj. Največ je bilo Nostrancjev, ki so imeli slabo zvezo z vlakom.

Koj po južini je odšel Klemen z dvema kovčegoma na pot. Težka sta bila, toda še mar mu ni bilo.

Otroci so kar noreli.

»Modrišev Tonček je bolan,« so koj povedali.

Klemen se je zresnil. Skoraj nove čevlje mu je prinesel. Pri Modrišu še ni bil nikoli. Modriš je na Resnikovi strani, čeprav ni strupen. Kakšna podpora včasih le kane od one strani.

Ko je razdelil, kar je mislil razdeliti, je ostalo zaprl v kovčeg in s čudnim nemirom krenil proti Modrišu. Potrkal je in vstopil. Modriš je bil doma. Sedel je za mizo in topoljil v časopis.

Klemenu se je tresel glas.

»Tončka sem prišel obiskat.«

Modriš je brezizrazno strmel v prišleca.

Kolar ga je spekel.

»Bolani. Prehladil si je.«

Modriš je bil kratek.

Modriševka mu je jecljaje ponudila roko in ga peljala k vegasti postelji prekriti s cunjami. Spod njih so strmele Tončkove oči, lačne in skaljene, zmučene od vročice.

»Tonček!«

Klemen bi najraje zgrabil suhe otroške.

Otrok ga je koj spoznal, dvignil suho ročico in mu ponudil izsušene prste.

